پێوانەکردنی پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستان – عیراق (بونیادنان و پراکتیزەکردن)

ID No. 458

(PP 162 - 183)

https://doi.org/10.21271/zjhs.27.2.10

کوردستان عزیز سلێمان   **سلوی احمد امین**

کۆلێژی پەروەردەی بنەرەتی، بەشی باخچەی منداڵان، زانکۆی سەڵاحەدین-هەولێر

kurdistan.sulaiman@su.edu.krd   Salwa.ameen@su.edu.krd

وەگـــــــرتن : 2022/08/03

پەسندکردن : 2022/09/29

بڵاوکردنەوە : 2023/04/17

پوختە

ئامانجی توێژینەوەکە: بونیادنان و پراکتیزەکردنی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستانی عێراق، کە تیایدا توێژەران میتۆدی وەسفیان بەکارهێناوە لەبەر ئەوەی لەگەڵ ئامانجەکانی توێژینەوەکە یان دەگونجێت، کۆمەڵگەی توێژینەوەش پێکهاتووە لە مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ ساڵی خوێندنی (2021-2022) . وە بۆ هێنانەدی ئامانجەکانی ئەم توێژینەوەیە توێژەران هەستان بە بونیادنانی پێوەرێك بۆ پاکسازی ئاکاری ، بۆ ئەم مەبەستەش نموونەی بونیادنان (شیکاری ئاماری) بە ڕێژەی 15% لە کۆمەڵگەی سەرەکی هەڵبژاردرا کە ژمارەیان (409) مامۆستا بوو، کە بە شێوازی هەڕەمەکی چین چینی هەڵبژێردران، دوای ئەنجامدانی ڕێکارییەکانی بونیادنانی پێوەر، توێژەران پێوەرێکیان بونیادنا بۆ پێوانەکردنی پاکسازی ئاکاری کە لە (69) بڕگە پێکهاتبوو لە شێوەی دەستەواژەی ڕاپۆرتیانە کە بەسەر پێنج (5) بوار، دابەشکراوە کە پێکهاتوون لە جیاکاری ئاکاری : (13، بڕگە)، ڕەفتاری جێگیر: (14 بڕگە)، پاساودانی گشتی: (13، بڕگە)، سۆزداری و ڕێزگرتن: (15، بڕگە)، سازانی کۆمەڵایەتی:(14، بڕگە) و پێنج (5)جێگرەوەی وەڵامدانەوەش لەخۆدەگرێت، کە تایبەتمەندیە سایکۆمەتریە گونجاوە دەرهێنراوەکان بۆ بڕگەکانی پێوەرەکە بریتیبوون لە (هێزی جیاکاری و ڕاستی بڕگەکان و جێگیری بڕگەکان)، هەروەها تایبەتمەندییە سایکۆمەترییەکان بۆ پێوەرەکەش بریتیبوون لە : ڕاستی : (ڕاستی ڕوواڵەتی و ڕاستی بونیادنان)، و جێگیری : (ڕێگەی دووبارە تاقیکردنەوە و هاوکێشەی ئەلفا کرونباخ) ، وە بۆ پراکتیزەکردنی پێوەرەکە بە شێوەی کۆتایی توێژەران نموونەیەکیان لە کۆمەڵگەی سەرەکی هەڵبژراد بە ڕێژەی 10% کە ژمارەیان (274) مامۆستابوو، کە بە شێوازی هەرەمەکی چین چینی هەڵبژێردران، وە بە پشتبەستن بە بەرنامەی (SPSS) (پاکێجی ئاماری بۆ زانستە کۆمەڵایەتییەکان)، بۆ شیکردنەوەی داتاکان، گرنگترین ئەو ئەنجامانەی کە توێژینەوەکە پێی گەیشت بە پێی ئامانجەکانی توێژینەوەکە ئەمانە بوون : بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستانی عێراق- کە پێکهاتووە لە (69) بڕگە لە شێوەی دەستەواژەی ڕاپۆرتیانە بە تایبەتمەندی سایکومەتری گونجاو. مامۆستایانی باخچەی مندالآن لە هەرێمی کوردستانی عێراق پاکسازی ئاکاریان هەیە وەبەشێوەیەکی گشتی ولە ئاستێکی بەرزیشدایە ، وە لە کۆتایی توێژینەوەکە ولە ژێر ڕۆشنایی دەرئەنجامەکان توێژەران هەندیك ڕاسپاردەو پێشنیاریان پیشکەش کرد .

وشە گرنگەکان : پێوانە، پاکسازی ئاکاری، مامۆستای باخچەی منداڵان.

1 : پێشەکی

1-1: کێشەی توێژینەوە مشكلة البحث : (Problem of Research):

مامۆستایانی باخچەی منداڵان ڕۆڵێکی کارا دەبینن لەدروستکردنی کەسایەتی منداڵان و چاندنی بەها ئاکاریەکان لەناخیان و گۆڕینی شێوازی ڕەفتاری نائاسایی نادروست و پێدانی پرەنسیپ و ڕەفتاری ئاکاری کە یارمەتیان دەدات بۆ ئەوەی بسازێن لەگەڵ ئەو کۆمەڵگایەی تێیدا دەژین، جا ئەگەر منداڵ داهاتووی نەتەوە بێت، مامۆستای باخچە ش بونیادنەری ئەو داهاتوویە، چونکە ئەو تەوەری سەرەکی ئەم پرۆسەی پەروەردەییە و گرنگترین سەرچاوەکانی پێکهێنان و بونیادنانی ڕەگەزەکانی ئایندەیە منداڵانە .

کێشەی نەمانی پاکسازی ئاکاری لەکاری پەروەردەدا یەکێکە لەکێشەکانی سەردەمی مۆدێرن کە زۆر جار ڕێگە دەدات بەکەسێك ئیستغلالی بەرامبەرەکەی خۆی بکات کاتێک دەرفەتێک هەیە بۆ بەدەستهێنانی هەر سوودێکی ماددی کە ببێتە هۆی لاوازبوونی بەها ئاکارییەکان و زۆرجار خاوەن کارەکان شێوازی نا پاکسازی بەکاردەهێنن بۆ زۆرڵکردن لەو مامۆستایانەی داوای مافەکانیان دەکەن تاوەکو

2-1: گرنگی توێژینەوە اهمیة البحث: (The Significance of Research):

پەروەردا لە کرۆکیدا پرۆسەیەکی ئایندەییە، ئامرازێکە بۆ ئامادەکردنی نەوەکانی ئەمرۆمان لە ئایندە، ئەگەر بمانەوێ بزانین کێ بونیادنەری داهاتووە یان سەرکردەی داهاتووە یان کرێکاری داهاتووە، پێویستە لەسەرمان سەرەتا بزانین کێ مامۆستای داهاتووە، چونکە مامۆستا بە رەگەزێکی بەهێز دادەنرێت لە پرۆسەی پەروەردەدا، جا بۆ ئەوەی پەروەردە و مامۆستا رۆلێکی کارایان هەبێت لە دروستکردنی داهاتوو، پێویستە رەچاوی دۆخی ئاکاریی و کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و رۆشنبیری و تەکنۆلۆژی بکرێت(مصطفی، 2014،ص 5).

مامۆستای باخچەی منداڵان وەک سەرپەرشتیارێکی لێهاتوو، لە بواری پەروەردەی منداڵان لە قۆناغی پێش قوتابخانەی سەرەتایی کاردەکات بۆ پاراستن و پەروەردە کردنی منداڵان و چاودێری کردنی تەندروستیان و سەلامەتیان، بەشێوەیەکی بەرچاو بەشداری دەکات لە گەشەی کەسایەتیان و گەشەی جەستە و عەقل و هەڵچوون و لایەنی کۆمەڵایەتیان و رەفتاریان و ئایینیان (محمد، 2018، 46).

قۆناغی باخچەی منداڵان بونیادنەری قۆناغی ئامادەکردنی منداڵانە بۆ قۆناغی قوتابخانە، هەروەها یارمەتیدەر بۆ گونجاندنی منداڵان لەگەڵ ژینگەی دەوروبەری ، لێکۆلینەوەکان دەریانخستووە منداڵانی قۆناغی قوتابخانەی سەرەتایی بە تایبەتی ئەوانەی چوونەتە باخچەی منداڵان باشتر دەنگونجێن و ئاستی خوێندنیان باشترە لەو منداڵانەی نەچوونەتە باخچەی مندالان بەمەش بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە باخچەی منداڵان منداڵان ئامادە دەکات بۆ گونجان و سازانی کۆمەڵایەتی لەگەڵ فێربوونی بەها ئاکاریە باوەکان ، وە پێدانی ئەزموون و شارەزایی جۆراوجۆر، بەمەش گواستنەوەی منداڵ ئاسان دەکات لە ماڵەوە بۆ قوتابخانە، لێرەدا بۆمان دەردەکەوێت کە باخچەی منداڵان بەهای ئازادی بەمنداڵ دەبەخشێت لە جوڵەکردن و یاری کردن تاوەکو خۆی بناسێت لەنێوان هاوپۆلەکانی لەگەڵ بەدەستهێنانی ئەزموون و شارەزایی و گەشەکردنی ڕەوشت(العمرانی، 2013، ص24).

هەرچەندە چەمکی پاکسازی چەمکێکی نوێ نییە بەڵام زۆربەی کات بە ئاکاراوە بەستراوەتەوە لەبەر ئەوەی پەیوەندی بە ڕەفتاری تاکەوە هەیە و کاریگەری تایبەتی خۆی هەیە کە پێی دەوترێت ویژدان ضمیر، بە تێپەر بوونی کات ئەم چەمکە فراوانتر دەبێت تاوەکو دەگاتە تەواوی بوارەکانی ژیان، بۆیە لەسەردەمی ئێستامان دەیبینین بە توندی بەستراوەتەوە بە بواری ئابووری و دارایی بەرامبەر بە چەمکی گەندەڵی، لەبەرامبەر ئەم چەمکەش چەمکی شەفافیەت و ڕوونی هەیە، بۆیە لەلایەن زۆربەی وڵاتان و دامەزراوەکان بەکاردێت وەکو تەکنیکێکی چاودێری و سنودارکردنی گەندەڵی، ئەم تەکنیکە بۆتە بۆ نیشانەیەکی پاکسازی لە زۆربەی دامەزراوەکان چونکە هۆکارێکە بۆ رزگاربوون لە ئیستغلاکردن و دەسەڵات و زاڵبوونی مرۆڤ و پاراستنی بەها ئاکاری و ویژانی مرۆڤەکان، یان لە رووی ئابووریەوە وەکو فێڵ نەکردن لە کرین و فرۆشتن، ئێستا چەمکی پاکسازی بۆتە تەرازوویەك بۆ بەدەست هێنانی مافەکان و هۆکارێکە بۆ پێشکەوتنی وڵاتانی جیهان، هەورەها هۆکاری یەکەمە بۆ نەهێشتنی گەندەڵی کە هۆکارێکە بۆ داکەوتن وژێرخان ، نەمانی بەها ئاکارییەکان و کۆمەڵایەتیەکان و ئابووریەکان و کارگێریەکان و فێرکارییەکان و نیشتمانییەکان (الغامدی، 2017، ص22).

بەهای پاکسازی ئاکاریی بە تەواوی ئاستەکانیەوە لە رووی تاك و کۆمەڵایەتی و نیشتمانی و فێرکردن کاردەکات بۆ ئامادەکردنی تاکێکی سەرکەوتوو لەگەڵ پێوەکارەکانی نیشتمان و کۆمەلگاکەی دوور لە خۆپەرستی و نامۆیی و لە پێناوی بەرزکردنەوەی واقیعیەتی کۆمەلگا بەرەو باشترکردنی تەواو بوارەکانی ژیان (منظومة للسلوك والنزاهة، 2017ص13).

3-1: ئامانجەکانی توێژینەوە اهداف البحث: (The Aims of Research):

بنیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە هەرێمی کوردستان – عێراق (هەولێر، سلێمانی، دهۆک، هەڵەبجە)

پراکتیزەکردنی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە هەرێمی کوردستان – عێراق (هەولێر، سلێمانی، دهۆک، هەڵەبجە)

4-1 سنووری توێژینەوە: حدود البحث:

ئەم توێژینەوەیە سنوردار کراوە بە بونیادنان و پراکتیزە کردنی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان حکومی لە هەرێمی کوردستانی – عێراق (ناوەندی پارێزگاکانی هەولێر - سلێمانی – دهۆک- هەڵەبجە).

5-1: دیاریکردنی چەمکەکانی توێژینەوە (The Definition of Research)

1-5-1: پێوانەکردن قیاس (Measurement):

الشجیری، 2022

پێوانەکردن لەرووی زمانەوانیەوە: بەمانای رێژەی شتێك یان پێوانەی شتێك بە شتێکی تر یان بەرێژەی سەدی (الشجيری، 2022، ص30). لە

(عبدالحميد، 2018)

بریتیە لە پرۆسەی بەراووردکردنی شتەکان بە یەکەی پێوانەیی دیاریکراو یان رێژەی دیاریکراو سەبارەت بە شتەکە خۆی یان تایبەتمەندیەکانی بە ئامانجی زانینی چەندێتی ئەو تایبەتمەندیانەی لەخۆی دەگرێت (عبدالحميد، 2018، ص6).

(میخايل، 2016)

(جیفورد) پێناسەی دەکات و دەلێت: پێوانەکردن بریتیە لە وەسفکردنی زانیاریەکان و داتاکان بە ژمارە (میخايل، 2016،ص 18).

رۆشنایی ئەم پێناسانەدا توێژەر پێناسەی پێوانەکردن دەکات لە ڕووی تیۆریەوە بەوەی بریتیە لە: پێدانی ژمارە بە سیفەت و خەسلەتی کەسەکان و رووداوەکان و شتەکان و دیاردەکان لەرێگەی کۆمەلێك بنەما ڕفتاری ڕوونەوە.

2-5-1- : پێناسەی پاکسازی ئاکاری : النزاهة الاخلاقية (Moral Integrity)

١. (العزی، 2016)

پیناسەی پاکسازی ئاکاردەکات دەڵیت گۆرانی زۆر بەسەردا هاتوە سەرەتا وەکو پێناسەیەکی فەلسەفەی دواتر پێناسەیەکی دەروونی بۆ کراوە ئەویش لە رێگەی زیادکردنی رەهەندی دەروونیەوە لەسەر هەر سێ پێکهاتەکانی پاکسازی ئاکاری (معریفی، ویژدانی، ڕەفتاری) (العزی، 2016، ص4).

2. (وناس، 2019)

بریتیە لە توانای جیاکردنەوەی نێوان ئەوەی ڕاستە یان هەلەیە لەرووی ئاکاریەوە تەنانەت ئەگەر لە دژی بەرژوەندی کەسیش بێت و قسەکردن بە راشکاوانە کە کاربکات بەپێی تێگەیشتنی بۆ راستی و هەلەکان (Carter,1996 ص11)

3. کولبرك (Kohlberg,1975)

پرۆسەیەکی پەیوەندیدارە بە ژیانی تاکەوە ئامانج لێی دروستکردنی جۆرێك لە گونجان و سازانە لە نێوان هەڵومەرجە ئاکاریە دیاریکراوەکان و ئەزموونی تاکەکەسی لە ناو واقیعی کۆمەڵایەتی (جاسم ، 2019، ص507).

4. دەستەی دەروونی بەریتانی (2021) (The British Psychological,2021)

هەلسوکەوتی راستگۆیانەی تاکە هۆشیارانەیە لە رێگەی رێکخستنی کردارەکانی تاك لەگەڵ وشەکانی و بریارەکانی و شێوازەکانی، ئەمەش پێویست دەکات تاك بەرژەندی خۆی بەلاوە بێنت و بابەتیان بێت و کراوە بێت لە ڕەفتارەکانی و ئاراستەکردنی بەشیوەیەکی دروست (دەستەی دەروونی بەریتانی، 2021، ص6).

3-5-1: مامۆستای باخچەی منداڵان: معلمة رياض الاطفال

(الذهبی، 2018)

کۆمەڵێک پرەنسیپ و ڕێکاری ڕێکخراوەیە کە بەپێی رێکخستنێکی دیاریکراو و هاوئاهەنگی داتاکان و فاکتەرەکانی پەروەردەوە فێربوون لە هاوکێشەکاندا داڕێژراوە کە ئاسانکاری بۆ پرۆسەی خوێندنی پۆل دەکات و لەگەڵ پێدانی وزەی و ماددی و معنەوی بەرەو بەدیهێنانی ئامانج وە بە ئامانجی دیاریکراو کاردەکات (الذهبی، 2018،ص 259).

2: چوارچێوەی تیۆری و توێژینەوەکانی پێشووتر: الاطار النظري و الدراسات السابقة

1-2: یەکەم: چوارچێوەی تیۆری - الاطار النظري:

چەمکی پاکسازی ئاکاری بەپێی فەرهەنگی ستانفورد دەریدەخات یەکێکە لەو چەمکە فراوانەی کە بەکاردێت لە بواری زانستیدا و زۆربەی کات لەگەڵ چەمکی ئاکاردا دێت ، ئەمەش وا دەکات بتوانین جیاکاری بکەین لە نێوان کاری نائاکاری و کاری ئاکاری، دەکرێت کەسێکی پاکساز کارێك بکات لە هەمان کاتدا کارەکەی نائاکاری بێت و خۆشی نەزانێت، بۆیە دەکرێت کەسێك خاوەنی پاکسازی بێت بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا تیروانینی نائاکاری هەبێت .(Stanford Encyclopedia of Philosphy2001).

رێکخراوی شەفافیەتی نێودەوڵەتی لە ئوسترالیا پێیان وایە دەستەواژەی پاکسازی ئاکاری (Integrity) وەرگیراوە لە وشەی (integrates) کە بەمانای ڕاستگۆیی، سەلامەتی و بەردەوامی، متمانەیی دێت و بنەمای سەرەکی ئەم چەمکەیە ا(integer) چەمکی ئەمانەت پارێزی زۆربەی کات وەکو هاوشێوەی پاکسازی بەکاردێت بەڵام ئەمانەت پارێزی لەخۆیدا بریتیە لە خەسڵەتێکی باڵا کە لە

ژیانی رۆژانە خەڵکی بەکاری دەهێنن، بەڵام هەرچی چەمکی پاکسازییە زۆر فراوانترە سەرەرای لەخۆگرتنی ئەمانەت پارێزی چەندین خەسڵەتی تر لەخۆی دەگرێت لەوانەش پابەندبوون و لێهاتووی و رێزگرتن، لێرەدا پاکسازی ئاکاری ئەوکات تاقی دەکرێتەوە بە ڕاستی کاتێك شتەکان پێچەوانەوەی بەرژەوەندییە کەسییەکان دەبێتەوە (Transparency International. Australia,2001,1)

لەکاتێکدا الدويك (2013) ئاماژەی بەوە کردووە پاکسازی بریتیە لەدوورکەوتنەوە تاك لە خراپکاری، پاکسازی ئاکاری بەدی دێت لەرێگەی کۆمەلێك چەمك و بەهای ئاکاری و مرۆیی لە پێناوی پاراستنی کەلوپەلی گشتی و سەرچاوەکان و نەهێشتنی گەندەڵی و پاراستنی بەهای راستگۆیی و زیان نەگەیاندن بە ئەمانەت پارێزی (الدويك،2013،ص9).

2-1-1 : ئامانجەکانی پاکسازی ئاکاری: اهداف النزاهة الاخلاقية

ململانێ ماددی و سوودخوورییەك(نفعی) لە رۆژگاری ئێستامان ڕووی لە زیادبوون کردووە ئەویش بەهۆی دوورکەوتنەوە لە بەها ئاکاری و مرۆیی و رووحییەکان، بەمەش خۆی زاڵ کردووە بەسەر تەواوی بوارە جیاوازەکانی ژیان ئەمەش وای کرد وڵاتان و رێکخراوەکانی هەوڵ بدەن بۆ جوڵەکردن لە پێناوی بڵاوکردنەوە و چاندنی پاکسازی ئاکاری لەناو کۆمەلگادا و گەشەپێدانی لای تاکەکان لە رێگەی دامەزراوە فێرکاریەکان و بونیادنانی ئامراز و هۆکاری تایبەت و ئەنجامدانی کۆڕ و کووبوونەوە و لێکۆلینەوە تاوەکو ئەو ئامانجانە بێتەدی ئەمەش وایکرد زۆرێك لە یاسایەکان و رێکخراوەکان بۆ ئەم مەبەستە دەربکەون (طبرة،2010،ص35).

(هلال) کۆمەلێك ئامانج دیاری دەکات کە بەشداری دەکات لە هەلسانەوەی چەمکی پاکسازی ئاکاری لەوانەش:

1. لێکۆلینەوەی هاوبەش لە نێوان دامەزراوەکانی ناو کۆمەلگا بۆ بونیادنانی ژینگەیەکی کۆمەڵایەتی و نیشتمانی پاکساز.
2. پالپشتی کردنی ئاسۆکانی گەشەپێدانی نیشتمانی و چارەسەری کێشەکان و بەفیرۆنەدانی سەرچاوە گشتییەکان.
3. کارکردن بۆ هاوسەنگی نێوان دەرهاویشتەکانی فێرکردن و بازاری کارکردن و خواستەکانی.
4. دژایەتیکردنی گەندەڵی بەهەموو شێوەکان و ئاستەکانیەوە لە هەموو بوارەکاندا (هلال،2021،ص27).

2-1-2: أولسون (Olson,1998: 43) تیۆری ئولسون لەبارەی پاکسازی ئاکاری (Olson,1998): النظرية ألسون للنزاهة الاخلاقية

پێی وایە پاکسازی ئاکاری برتییە لە توانای تاك لە سەر جیاکردنەوەی نێوان ڕاستی و هەلە وکارکردنی جێگیر بەپێی ئەم جیاکردنەوەیە و بەژداری کردنی کەسانی تر بە تیروانینی ئاکاریانە لەلایەنی مەعریفی و سۆزداری وڕەفتاریەوە، کارتر زیاتر پەرەی بەم پێناسەیە داوە دەلێت: پاکسازی ئاکاری پێناسەیەکی فەلسەفی هەیە کە دواتر پێناسەیەکی دەروونی بۆ کردووە ئەویش لەڕیگەی ڕەهەندە دەروونیەکانی وەکو (مەعریفی وهەستی و ڕە فتاری) ئاماژەی بە نۆ پێکهاتەی پاکسازی ئاکاری کردووە ئەوانیش: (Olson,1998,p22)

لایەنی هەستی (شعوری) لای تاك ئەویش هەستکردنی تاکە بە ڕاستی و هەڵە و هەستکردن بە بەرپرسیارێتی ئاکاری سەبارەت تێروانینە ئاکاریەکان.

لایەنی ڕەفتاری (سلوکی) بۆ جیاکردنەوەی ئاکاری ئەویش بیرکردنەوەی ئاکاری لەخۆی دەگرێت دەبارەی رەفتاری بەپێی تیروانینە ئاکارییەکان و پاکسازی ئەمەش وا دەکات ئامانجی ئاکاری ڕەفتاری دیاری بکات.

لایەنی مەعریفی(معرفی) بۆ جیاکردنەوەی ئاکاری مەبەست لێی مەعریفە پالنەری ڕەفتاری پاکسازی ئاکاریە دەبێتە بکەوێتە پێشەوەی بەرژوەندیە کەسییەکان.

لایەنی هەستی بۆ ڕەفتاری جێگیر ئەم رەفتارە پەیوەندی هەیە بە ئازایەتی کەسیە بۆ دەرخستنی ڕەفتاری پاکسازی بەبێ شەرمکردن و پەشیمان و ترس.

لایەنی ڕەفتاری بۆ ڕەفتاری جێگیر ئەویش ئەو رەفتارەیە بریتیە لە زالبوون بەسەر کێشەکان دەبێتە بەربەست لە نێوان تاکەکان و پاکسازییەکەی.

لایەنی ئەولەویاتیەکان بۆ گەیشتن بە پاکسازی ئاکاری.

دانانی سنور بۆ باڵادەستی کەسەکان بەرامبەر بە پاکسازی ئاکاری.

بەشداری پێکردنی کەسانی تر لە تێروانینە پاکسازیە ئاکارییەکان.

پاساودان بە ڕەفتاری پاکسازی ئاکاری (Olson,1998,43).

3-1-2: ئەو تیۆرانەی ڕاڤەی پاکسازی ئاکاری دەکەن: النظريات المفسرة للنزاهة الاخلاقية

4-1-2: :ئەریکسون (Erikson,1968): پاکسازی integrity هەروەکو ئەریکسون ڕاڤەی دەکات پەیوەندی نیە بە ئەمانەتپارێزیەوە honesty یان متمانەیی trustworthiness ئەم وشەیە زیاتر لەگەڵ کاری ڕۆژانە بەکاردێت کە بریتیە لە توانای تاك لە رابردوو لەگەڵ دۆخی ئێستای و هەست کردن رازیبوون بەرامبەربە ئەنجامەکانی (Newman & Newman,1995:p660) ئەریکسۆن دووپاتی دەکاتەوە کە پاکسازی ئاکاری لای تاك دەکەوێتە ناو هێزی (الانا - من) لەگەل توانای جێبەجێکردنی و کارکردن و پابەندبوون پێی بەجۆرێك (الانا - من) کاردەکات بۆ رێکخستن و یەکخستنی ئەزموونەکانی تاك و ڕەفتاری بەشێوەیەکی رێکوپێك، هەروەها دەروونیش رێکدەخات تاوەکو تاك بپارێزیت و لە پالەپەستۆیەکانی (الهو - ئەو) رزگاری بێت و (الانا الاعلى – منى باڵا)، دواتر ئەریکسۆن وای دەبینیت کە پاکسازی ئاکاری لای تاکی تەندروست ئەوە کە بتوانێت بەرپرسیارێتی ژیان هەڵبگرێت (Erikson,1968 p.139).

5-1-2: تیۆری ریست (Theory of Rest 1986): ئەو تاکانەی خاوەنی کەسایەتی ئاکارین بەلایانەوە ئاسانە بگەن بە چەمکە ئاکارییەکان زیاتر لەو تاکانەی کە خاوەنی تیروانینی ئاکاریین بەمەش لە رۆڵێکی گەورەی هەیە لە پێکهاتنی کەسایەتی ڕەوشت(ئاکاریيان).

رست لە پێشەنگەکانە کە گرنگی داوە بە لێکۆلینەوە لە هۆشیاری ئاکاری لە بواری دەروونی کاتێك هەڵسا لەگەڵ هەندێك لە هاوڕێیەکانی وەکو: (بيو Be beau و نرفس Narvaez كولبرج Kohlberg)لە بواری گەشەی ئاکاری و هەندێك لە بیرۆکەکانی راست کردۆتەوە و هەندێ خالیشی بۆ زیادکردووە و ناویان لێناوە تێروانینی کولبرجی نوێ (New Kohlberg an Approach)، ئەم تیۆرە پێناسەیەکی لەخۆی گرتووە کە پێی وایە ئاکار وەستاوە لەسەر بنەمای هەوڵدان بۆ تێگەیشتن و یەکانگیری هەرسێ لایەنی ئاکار(مەعریفی، هەستی،

ڕەفتاری) لە یەك چوارچێوەدا کە کارلێکی نێوان هەردوو لایەنی مەعریفی و هەڵچوونی روون دەکاتەوە لە رێگەی کۆمەلێك پرۆسەی بەرپرسیارێتی لە بەرهەمهێنانی ڕەفتاری ئاکاری کە خۆی لە پاکسازی ئاکاری دەبینیتەوە کە تاك هەلیگرتووە ئەمە ئەو شتەیە کە رست ناوی لێناوە تیۆری چوار پێکهاتەکە Four Component Model (الفرا،2000،ص،72 ـ 73).

2-2 : توێژینەوەی پێشووتر: الدراسات السابقة

زۆرێك لە توێژینەوەکانی پێشووتر ئاماژەیان بە بابەتی پاکسازی ئاکاریان کردووە لە زۆر گۆشەی جیاوازەوە لەو لێکۆلینەوانەش کە چوونەتەسەر باسی پاکسازی ئاکاری لە نێوانیان توێژینەوەی عەرەبی و بیانی هەیە کە لێرەدا هەندێکیان دەخەینەروو کە سووودی لێوەرگیراوە و ئاماژە بە گرنگترین ئەو لایەنانەی دراوە کە تیشك دەخاتە سەر بابەتی لێکۆلینەوەکە، لێکۆلینەوەکان لایەنەکانی کۆك بوون ناکۆك بوون لەخۆی دەگرێت، لەگەڵ روونکردنەوەی بوونی کەلێنی زانستی کە ئەم لێکۆلینەوە هەول دەدات چارەسەری بکات، توێژەر دەیەوێ لەم لێکۆلینەوە ئاماژە بدات ئەو لێکۆلینەوانەی کە دەیخاتەروو لە ماوەی نیوان (2015 بۆ 2022) کە کۆمەلێك شار و وڵات لەخۆی دەگرێت، ئەمەش ئاماژەیەکە بۆ بوونی هەمەرەنگی لە شوێن و کات و جوگرافیادا.

1-2-2: توێژینەوەی عەرەبییەکان: الدراسات العربية

1-1-2-2: توێژینەوەی العزى و الدليمى (2016): "پاکسازی ئاکاری و پەیوەندی بە هاوسەنگی هەڵچوون لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی" ئامانجی ئەم توێژینەوەیە بریتی بووە لە ناسینی پەیوەندی نێوان پاکسازی ئاکاری و هاوسەنگی هەڵچوون لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی، نموونەی لێکۆلینەوەکەی پێکهاتبوو لە (300) مامۆستا لەهەردوو رەگەز لە قوتابخانەی ناوەراستی بەعقوبە، توێژەر هەڵساوە بە پشتبەستن بە پیوەری پاکسازی ئاکاری (طبرة، 2010) هەروەها هەڵساوە بە دانانی پێوەری هاوسەنگی هەڵچوون و دەرهێنانی تایبەتمەتەکانی پێوەرەکە و دواتر چارەسەرکردنی ئاماری لەرێگەی بەکارهێنانی هاوکۆڵەکەی پیکەوەیی پێرسۆن و تاقیکردنەوەی (t) بۆ یەك نموونە و دوو نموونەی سەربەخۆ، پاشان پراکتیزەکردنی لەسەر پێوەری پاکسازی ئاکاری و پێوەری هاوسەنگی هەڵچوون، دەرەنجامی لێکۆلینەوەکە دەریانخستووە کە ئاستی پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی مامناوەند بووە، هەروەها جیاوازی ێ بەڵگەداری ئاماری هەیە لە ئاستی پاکسازی ئاکاری بەپێی ڕەگەز لە بەرژەوەندی ئافرەتان، هەروەها پەیوەندیەکی پەیوەندی هەیە لە نێوان پاکسازی ئاکاری و هاوسەنگی هەڵچوون لای مامۆستایانی قۆناغی ئامادەیی (العزى والدليمى، 2016).

2-1-2-2: توێژینەوەی هبة (2021): پاکسازی ئاکاری و پەیوەندنی بە لایەنگیری مەعریفی لای قوتابیانی زانکۆی موصل.

ئامانجی ئەم توێژینەوەیە بریتیە لە ناسینی پەیوەندی نێوان پاکسازی ئاکاری و لایەنگیری مەعریفی لای قوتابیانی زانکۆی موصل، بەپێی گۆڕاوی رەگەز (نیر و مێ) و پسپۆری (زانستی و مرۆیی)، توێژەر پێنج ئامانجی دیاری کردووە لەوانەش دوانین سەرەکین بۆ ناسینی ئاستی گۆڕاوی پاکسازی ئاکاری و لایەنگیری مەعریفی و بەلگەدان بە جیاوازی نێوانیان، بەپێی گۆڕاوی رەگەز و پسپۆری، جگە لەوەش دەرهێنانی پەیوەندی نێوانیان، نموونەی توێژینەوەکە پێکهاتووە لە (908) قۆناغی لە هەردوو رەگەز لە قوتابیانی پۆلی سێ لە بەشەکانی کۆلێژەکانی زانکۆی موصل لە بەشەکانی زانستی و مرۆیی، دوای کۆکردنەوەی زانیاریەکان چارەسەری ئاماریان بۆ کراوە بەپێی تاقیکردنەوەی (t) بۆ یەك نموونە و دوو نموونە و بەکارهێنانی هاوکێشەی پەیوەندی ئەلفا کرونباخ، ئەنجامی توێژینەوەیە دەریانخستووە کە بوونی جیاوازی بەڵگەداری ئاماری لە نێوان ناوەندەکانی ئاماری بەدەستهاتوو، بوونی جیاوازی بەلگەداری ئاماری لە نێوان ناوەندی پاکسازی ئاکاری لای تاکەکانی نموونەی توێژینەوەیە لێکۆلینەوەکە بەپێی ڕەگەز (نیر و مێ) لە بەرژوەندی ڕەگەز نێر. (هبة، 2021).

2-2-2: توێژینەوەیە بیانییەکان: **الدراسات الاجنبية**

1-2-2-2: توێژینەوەیە کارتر(Carter،2008): بیروباوەری ئەندامانی دەستەی وانەبێژی و ئاستی تێگەیشتنیان بۆ پاکسازی ئەکادیمی.

ئامانجی ئەم توێژینەوەیە بریتی بووە لە ناسینی بیرورای ئەندامانی دەستەی وانەبێژی بۆ ئاستەمانی تێگەیشتنیان بۆ پاکسازی ئەکادیمی و ڕەفتاریان بەپێی گۆڕاوی پلەی زانستی (مامۆستا، مامۆستای یاریدەدەر، مامۆستای هاوبەش) لێکۆلینەوەکە نمونەیەکی لەخۆی گرتوە پێکهاتووە لە ئەندامانی دەستەی وانەبێژی لە سێ زانکۆ لە رۆژهەڵاتی وڵاتە یەکگرتووەکان،هەمان کاری ئەم توێژینەوەیە توێژەران هەڵساون بە دانانی پیوەری پاکسازی ئاکادیمی و دەرهێنانی تایبەتمەندیەکانی پێوانەیی پێوەریی، دوای دەرهێنانی و چارەسەرکردنی ئاماری زانیاریەکان لە ریگەی بەکارهێنانی پاکێجی ئاماری لە زانستە کۆمەڵایەتییەکان و پەروەردەییەکان (SPSS)، وەکو شێوازێکی ئاماری بۆ شیکردنەوەی زانیاریەکانی لێکۆلینەوەکە، دەرەنجامی لێکۆلینەوەکە دەریخستووە کە جیاوازیەکی کەم هەیە لە تێروانینی ئەندامانی دەستەی وانەبێژی لەبارەی پاکسازی ئەکادیمی، نموونەی توێژینەوەیە گرنگی پاکسازی ئەکادیمی لە زانکۆ و ترسناکی لە قۆپیەکردك ٠(گزی) ولادان لای قوتابیان لە پێویستی بوونی هۆشیارکردنەوەی قوتابیان بە هەمو شێوازێکی بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی پاکسازی ئەکادیمی لایان. (Carter,2008).

دوای خستنەڕووی توێژینەوەکانی پێشووتر و پاشان تاوتوێکردنیان بۆ ڕوونکردنەوەی ڕووی لێکچوون و جیاوازی نێوانیان لەگەڵ لێکۆلینەوەکەی ئێستامان بە مەبەستی گەیاندنی سوود .

3-2-2: شیکردنەوە بەراوورد کردنی توێژینەوەکانی پێشوو بەم شیوەیە: مناقشات الدرسات السابقة

ئامانجەکان: ئامانجی توێژینەوەیەکانی پێشووتر زۆر جیاوازە لەگەڵ ئامانجی توێژینەوەیە کەی ئێستامان لە رووی پەیوەندی پاکسازی ئاکاری بەپێی گۆڕاوەکان وەکو توێژینەوەیەکەی (العزي والدليمي، 2016) و لێکۆلینەوەکەی (هبة، 2021) و توێژینەوەیەکەی (کارتر، 2008) هەروەها توێژینەوەیەکەی ئێستا جیاوازی لەگەڵ توێژینەوەیەکەی پێشووتر لە دیاریکردنی ئامانجەکانی ئەویش بونیاددنانی پێوەری پاکسازی ئاکاریە لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

میتۆدی توێژینەوەیە: توێژینەوەیەکانی پێشووتر پشتیان بەستوە لە میتۆی وەسفی شیکاری لە کۆکردنەوە و شیکردنەوەی زانیاریە تایبەتیەکان، لێکۆلینەوەکەی ئێستا هاوشێوەیەك لەگەڵ لێکۆلینەوەکان پیشووتر لە رووی پشتبەستنی بە میتۆدی وەسفی بەپێیەی هەوڵ دەدات بۆ پێوانەکردنی پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان پاشان زانینی ئاماژەی جیاوازییەکان لە ئاستی پاکسازی ئاکاری بەپێی گۆڕاوەکانی لێکۆلینەوەکە (ئاستی زانستی، پسپۆری، ساڵانی ئەزموون یان خزمەت).

ئامرازەکانی لیکۆڵینەوە: توێژینەوەیە ئێستا جیاوازە لە لێکۆلینەوەکانی پێشووتر لە بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لە ڕووی شێوە و ناوەرۆکەوە، لە توێژینەوەیە پێشووتر پشت بەستراوە بە پێوەری ئامادەکراو و جێبەجێکردنی لەسەر ئەندامانی نموونەی لێکۆلینەوەکە.

نموونەی لێکۆلینەوەکە: نموونەی توێژینەوە ئێستا کە پێکهاتووە لە (409) مامۆستا لە باخچەی منداڵان ئەویش زۆرترین رێژەیە سەبارەت بە توێژینەوەکانیی پێشووتر.

هۆکارە ئامارییەکان: لێکۆلنیەوەکانی پێشووتر پشتیان بەستووە بە ڕێژەی سەدی وەکو هۆکارێکی ئاماری یان هەندێك هۆکاری تری ئاماری وەك هاوکۆلکەی پێرسۆن و تاقیکردنەوەی (t) بە یەك نموونە یان دوو نمونەی سەربەخۆ یان هاوکۆلکەی کرونباخ و کیودر – ریتشارد پێرسۆن 20 کە ئەمەش لەگەڵ توێژینەوەیەئێستادا دەنگوێت لەڕووی هەڵبژاردنی گونجاوترین هۆکارەکان بۆ ئامانجەکانی.

ئەنجامەکانی توێژینەوە: توێژینەوەیەکانی پیشوتر لە رووی ئەنجامەوە دەریانخستووە کە لە بەشی چوارمی ئەم لێکۆلینەوەدا بەراووردی پێ دەکرێت لەگەڵ یەکتری، لە ئاماژە گشتیەکانی توێژینەوەیەکانی پێشووتر ئەوەیە کە هەموویان کۆکن لەسەر ئەوەی مامۆستایان باخچەی منداڵان، ئاستێکی بەرزی پاکسازی ئاکاریان هەیە.

ڕێکارەکانی توێژینەوە : اجراءات البحث

ئەم بەشە ڕێکارەکانی توێژینەوەلەخۆدەگرێت کە توێژەران جێبەجێ کردووە بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی توێژینەوەکەی بریتین لە: دیاریکردنی کۆمەڵگەی توێژینەوەکەی دیاریکردنی نمونەی ڕێکارەکانی بونیادتانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان حکومی لە هەرێمی کوردستان – عێراق، لەگەڵ باسکردنی ئامرازە ئامارییەکانی بەکارهاتوو لە چارەسەرکردنی زانیاریەکانی توێژینەوەکە.

3-1: میتۆدی توێژینەوە: منهج البحث

تویژەران پشتیان بەستووە بەمیتۆدی وەسفی لەبەر گونجانی لەگەل سروشتی توێژینەوەکەیان

3-2: کۆمەلگەی توێژینەوە: مجتمع البحث

وەکو زانراوە هەموو توێژینەوەیەک کۆمەلگەی توێژینەوەی تایبەت بەخۆی هەیە بەپێی جیاوازی ئامانجەکان کۆمەلگەکەش دەگۆڕێت، هەرچی کۆمەلگەی توێژینەوەی ئێستایە بریتیە لە پاکسازی ئاکاری مامۆستایانی باخچەی منداڵانی حکومی لە ناوەندی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان – عێراق (هەولێر، سلێمانی، دهۆك، هەلەبجە) کە ژمارەیان (2728) مامۆستایە لە هەموو پسپۆریەکان و وانەکان لە نێوانیان (2728) مامۆستا وەرگیراون، وەکو لە خشتەی ژمارە (1) روونکراوەتەوە.

خشتەی(1) دابەشبوونی کۆمەڵگای توێژینەوە بەگوێرەی پارێزگاکان هەرێمی کوردستان (هەولێر، دهۆک، سلێمانی، هەڵەبجە)

ت	پارێزگا	ژمارەی مامۆستایان	ڕێژەی سەدی
1	هەولێر	728	%26.68
2	دهۆک	769	%28,19
3	سلێمانی	1019	%37.35
4	هەڵەبجە	212	%7.77
	کۆی گشتی	2728	%99.99

3-3: نموونەی بونیاد نانی توێژینەوە عینة البحث

نموونەی توێژینەوە، کە بریتیە لەگەیشتن بە بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان حکومی لەناوەندی پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان – عێراق (هەولێر، سلێمانی، دهۆك. هەلەبجە) وەکو ڕێکارەکانی بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان، بەجۆرێك توێژەران نمونەیەکیان لە کۆمەڵگەی ڕەسەنی توێژینەوە هەلبژێردراوە بەرێژەی 15(%) کە نمونەکە پێکهاتبوو لە (409) مامۆستا کە هەڵبژاردنەکەش بەشێوازی هەرەمەکی چین چینی بووە (Sampling Stratified Random)،. ئەم شێوازەش بەکاردێت کاتێك کۆمەلگەی توێژینەوە هاورێکن لەیەکتر نزیک بن بەپێی گۆڕاوەکانی توێژینەوە کەو، هەروەکو لە خشتەی ژمارە (2) روونکراوەتەوە.

خشتە(2) دابەشبوونی نموونەی توێژینەوە بەگوێرەی پارێزگاکان هەرێمی کوردستان (هەولێر، دهۆک، سلێمانی، هەڵەبجە)

ت	پارێزگا	ژمارەی مامۆستا	ڕێژەی سەدی
1	هەولێر	109	**%26.65**
2	دهۆک	115	**%28.12**
3	سلێمانی	153	**%37.41**
4	هەڵەبجە	32	**%7.82**
	تێکرای گشتی	409	**%100**

4-3: ئامراز توێژینەوە(پاکسازی ئاكاری):أداة البحث

1-4-3: بنەما تیۆری و میتۆدیەکانی بونیادنانی پێوەر: المنطلقات النظرية النزاهة الاخلاقية

لەچوارچێوەی لایەنی تیۆری و توێژینەوەکانی پێشووتری ئەم **توێژینەوە** ی ئێستا ئەو بنەما تیۆرییانە دیاریکراوە کە توێژەران پشتیان پێبەستووە بۆ داڕشتنی پێوەری پاکسازی ئاكاری، لەبەر ئەوەی ڕوانینیکی ڕوونتر دەبەخشێت کە لەو ڕێگایەوە توێژەران توانیویانە ڕێکارەکانی دارشتنی پێوەرەکەی دابنێت کە توێژەران ئەو بنەمایانەی دیاریکردووە ئەوانیش:

پرۆسەی پێداچوونەوەی ئاکار و ڕەفتاری تاك دەرفەتێکە لەبەردەم مرۆڤ تا ڕەفتارەکانی خۆی پێداچوونەوەی بۆ بکات کاتێك خۆی دەخاتە چوارچێوەی بوونەوەرێکی خاوەن بەهرە وە توانای درك پێکردن و چاودێریکردنی خۆی هەیە.

پاکسازی ئاکاری هۆشیاری تاکە بەرامبەر خودی خۆی لەو شتانەی پەیوەندی هەیە بە ئەزموون و بە سەرچاوەیەکی گرنگی درك پێکردن و کارکردنی دادەنرێت.

توێژەران پشتیان بە میتۆدی لۆژیکی یان عەقلی Rational بەستووە لە دارشتنی پێوەرەکەی لەگەڵ پشتبەستنی بە میتۆدی ئەزموونی Experience کە پشتدەبەستێت بە ئەزموونی کەسەکە یان کەسانی تر لە دارشتنی پێوەرەکە.

توێژەران پشتیان بەستووە بە (تیۆری ئولسون) دەبارەی پاکسازی ئاکاری لە چوارچێوەی تیۆری توێژینەوەکەدا، بەجۆرێك پێکهاتوە لەچەند پێک هاتەیەکی سەرەکی بەوەی تاك دەتوانی ئاکارو ڕەوشتی خۆی کۆنترۆل بکات.

سەرچاوەی پاکسازی ئاکاری بۆ تێگەیشتن لە دیاردە جۆراوجۆرەکانی دەوروبەری تاك جیاوازیەکەش بریتیە لەدیاردە جۆراوجۆرەکان لەرێگەی هەلسەنگاندنی تاکەوە.

5-3: ڕێکارییەکانی بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاكاری:

1-5-3: دیارکردنی چەمکی پاکسازی ئاکاری تحديد مفهوم المقياس النزاهة الاخلاقية: لەژێر رۆشنایی چوارچیوەی تیۆری باگگراوندی تێۆری چەمکی پاکسازی ئاکاری ،پێناسەکانی دوایی سەرنجدان و ووردبوونەوە توێژەران لە چەندین ئەدەبیات وسەرچاوەکانی پێشوو دەربارەی چەمکی پاکسازی ئاکاری توانی چەمکی پاکسازی ئاكاری دەست نیشان بکات لەگەڵ دیاری کردنی پێناسەی تیۆری بۆ چەمکەکە وەک ئەوەی لەبەشی یەکەم باس کراوە.

2-5-3:دیاریکردنی پێکهاتەکانی پاکسازی ئاکاری بەشێوە سەرەتایی- تحديد مجالات النزاهة الاخلاقية بصيغة الاولية:

دوای دەست نیشان کردنی چەمکی پاکسازی ئاکاری ، ئینجا توێژەران پێک هاتەکانی ئەم چەمکەیان دەستنیشان کرد بە پشت بەستن بە باگراوندی تێۆری چەمکی پاکسازی ئاکاری پێناسەکانی ، هەروەها دوای سەرنج دانی توێژەران بۆ چەندین ئەدەبیات و سەرچاوەو پێوەرو توێژینەوەی پێشووتری (عەرەبی و بیانی) سەبارەت بە پاکسازی ئاکاری لەوانە توێژینەوەی (هبه، ٢٠٢١) ، (الغامدي،٢٠١٧) (العز و الدليمي،٢٠١٦) (Olson,1998)، (Carter,2008) لەمیانەی توێژینەوە ئەزموونی سەرەتایی (الاستلاعی) پرسیار ئاراستەی ژمارەیەک مامۆستا کرد، کە لەکۆمەڵگای توێژینەوەکەی وەرگرتبوو بە شێوەیەکی هەرەمەکی، کە ژمارەیان (60) مامۆستابوو، لەسەر ئەم بنەمایەش گەیشتە (٥) بوار پاکسازی ئاکاری بە بە کارهيناني هاوكيشه ى فيشه ر(Ullman,1978p.76) بەشێوەکی سەرەتایی، خشتەی (3) ڕوونی دەکاتەوە:

خشتەی (3) بوارەکانی پاکسازی ئاکاری نیشاندەدات بەشێوەیەکی سەرەتایی

زنجیرە	بوارەکان
1	جیاکاری ئاکاری Moral Discernment
2	ڕەفتاری جێگیر Consistent Behavior
3	پاساودانی گشتیPublic Justification
4	سۆزداری و ڕێزگرتن Empathy Respect
5	سازانی کۆمەڵایەتی Social Compatibility

بەمەبەستی دڵنیابوون لە ووردی و شیاوی ئەو پێکهاتانە و ئاستی گونجانیان و نواندنیان بۆ پێوەری پاکسازی ئاكاری ، وە بۆ خەملاندنی گرنگی ڕێژەیی هەر بوارێک لەو بوارانە لە پێوەری پاکسازی ئاکاری ، توێژەران ئەو بوارانەی خستە بەردەستی(21) شارەزا و پسپۆر لەبواری پەروەردە و دەروونزانی و تەندروست دەروونی ، وە پێوانەکردن و هەڵسەنگاندن ، بۆ دیارکردنی ئەوەی کەتا چ ڕادەیەک

بوارەکان شیاو گونجاون و خۆیان لەچەمکەکە دەنوێنن، لەگەڵ دەنیشان کردنی گرنگی ڕێژەیی (گرنگی سەنگی) بەپێی پێوەرێکی پلە پلەیی کە لە (15) نمرە پێکهاتبوو، نمرەی(15) بەرزترین گرنگی پێوەری پاکسازی ئاکاری نمرە(1) کەمترین بایەخی پێوەرەکەیە، لەگەل خستنەسەری هەر پێک هاتەیەکی دیکە کە بە گونجاوی بزانن، یان سرینەوەو لادانی برگەی دیکە کە پێیان باش و گونجاو نەبێت، بە پشت بەڕاو بۆچوونی شارەزایان، تێکرای ئەو بوارانە ڕەزامەندی (80٪) و زیاتریان بەدەستهێنا لە ڕابۆچوونی شارەزایان کە وەکو پێوەرێک بۆ گونجاوی بوارەکان پشتی پێ بەسترا، بۆ ئەمەش (الخیاط،2010) ئاماژە بەوە دەکات کە کاتێک ڕێژەی سەدی(75%) و زیاتر دەبێت ، دەکرێت پێوەرەکە بەوە دابنرێت کە مەرجی ڕاستی و ڕووالەتی تێدا هاتۆتەدی(الخیاط،2010،ص173) وە لەسەر ڕەزامەندی شارەزایان و پسپۆران،توێژەران گرنگی سەنگی بۆ بوارەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری دەرهێنا،لەرێگایی دیاریکردنی ڕێژەی سەدی بۆ گرنگی سەنگی سەنگیەکە وە نزیککردنەوەی نمرەی ڕێژەی سەدی گرنگی سەنگی بۆ زانیاری زیاتر خشتەی (4) ئەوە روون دەکاتUllman,1978,P.76)دیاریکردنی برگەکانی هەر بوارێک بوارەکان بە بەکارهێنانی هاوکێشەی فیشەر

خشتەی(4) رای شارەزایان لەسەر دەرخستنی گونجاوی بوارەکانی پاکسازی ئاکاری دیاریکردنی گرنگی سەنگی

بوارەکان	شارەزایان	گرنگی سەنگی	گونجاو	گونجاونیە	ژمارەی برگەکان
جیاکاری ئاکاری Moral Discernment	20	11.71	61.9%	38.1%	12
ڕەفتاری جێگیر Consistent Behavior	20	10.66	90.5%	9.5%	11
پاساودانی گشتی Public Justification	20	12.61905	100.0%	0%	13
سۆزداری و ڕێزگرتن Empathy Respect	20	11.66667	100.0%	0.0%	12
سازانی کۆمەڵایەتی Social Compatibility	20	11.71429	90.5%	9.5%	12
تێکرای گشتی					60

3-5-3: ئامادەکردنی برگەکانی پاکسازی ئاکاری - إعداد فقرات المقياس النزاهة الاخلاقية : توێژەران پشتیان بە ستووەبە کۆکردنەوەی ئامادەکردنی برگەکانی بوارەکان پاکسازی ئاکاری بەستووە بۆئەم مەبەستەش توێژەران لەدوایی دەستنیشان کردنی پاکسازی ئاکاری توێژەران (39) برگەی لە پێناسەکان دروست کرد کەلەگەڵ سروستی بوارەکەی گونجاوە، توێژەران توێژینەوەیەکی بەهۆی ئەزموونی سەرەتایی (الاستطلاعی) لە سەر(60) مامۆستا ئەنجامدا کەلە(30) برگە پێکهاتبوو، توێژەران تێکرای برگەکان(79) برگەی دروست کرد و دابەش کراوە بەسەر بوارەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری، وە سوود وەرگرتن لە ئەدەبیات و سەرجاوەکان توێژەران (10) برگەی دیکە خستە سەر بواراکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری دوای گونجاندنیان لەگەڵ بابەتی توێژینەوەکەیان، ئەمەش بۆپاراستنی ئەگەری دوورخستنەوەی هەندێک لە برگەکان یانیش کەوتنیان لەکاتی خستنەبەردەستی شارەزایان، بەمەش پێوەرەکە لە(80) برگە پێکهات دابەشکرا بەسەر (5) بوار بەشێوەی دەستەواژەی ڕاپۆرتیانە دارژراوە، هەر دەستەواژەیەکیش (5) جێگرەوەی تێدایە (بەردەوام، زۆرجار، هەندێک جار، کەم جار، هیچ جار) لەکاتی هەلەچنین(5، 4، 3، 2، 1) هەژمارکراوە.

4-5-3: شیکردنەوەی لۆژیکی برگەکان: التحليل المنطقي للمقياس:

بۆدڵنیابوون لە برگەکانی پێوەرەکە بەشێوەی سەرەتایی توێژەران پێوەرەکەی خستەبەردەستی (23) شارەزا و پسپۆر لەبواری پەروەردە و دەروونزانی و تەندروست دەروونی ، وە پێوانەکردن و هەڵسەنگاندن ، بۆ دیارکردنی ئەوەی کەتا چ ڕادەیەک بوارەکان شیاو گونجاون و خۆیان لەچەمکەکە دەنوێنن دوای پشبەستنی توێژەران بەڕاوبۆچوونی شارەزایان (18) شارەزا و پسپۆر هاوڕبوون لەسەر پێوەرەکە کەبە ڕێژەی (80%) و زیاتر لەسەر(69) برگە وە هاوڕبوون لەسەر لابردنی (11)برگە ، و گۆڕینی (10) برگە سەرجەم برگە ماوەکانی بوارەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری بووە (69) برگە بەشێوەی کۆتایی.

5-5-3 : وەسفکردنی پێوەر - وصف المقياس وتصحيحه: دوای ڕاستی ڕووالەتی توێژەران پێوەرەکەیان بەشێوەی کۆتایی دەستنیشان کردووە کە لە (5) بوار پاکسازی ئاکاری پێک هاتووە کامانەن (جیاکاری ئاکاری13،برگە) (ڕەفتاری جێگیر، 14،برگە)(

پاساودانی گشتی ،13بڕگە)(سۆزداری و ڕێزگرتن، 15، بڕگە)(سازانی کۆمەڵایەتی،14 بڕگە) کە لە(69) بڕگە پێک هاتووەلەگەڵ (5) جێگرەوەی تێدایە (بەردەوام، زۆرجار، هەندێک جار، کەمر جار، هیچ جار) لەکاتی هەلەچنین(5، 4، 3، 2، 1) هەژمارکراوە. کەتێدا نمرەی بڕگەکان بەمشێوەیە بەرزترین نمرەی بڕگەکان(345) ،نزمترین نمرە(69) ،نمرى ناوەڕاست گریمانی(207) بڕگەیە.

6-5-3: ئامادەکردنی ڕێنماییەکانی پێوەری پەرەی وەلامر دانەوە: إعداد التعلمات المقياس وورقة الاجابة: توێژەران ڕێنمایی چۆنیەتی وەلامر دانەوەی بڕگاکانی پێوەرەکەی ، ئامادەکردووە دوای وەلامر دانەوەی لەوەلآمر دانەوەی ڕاستگۆیی توێژەران ناونیشانی ئامانجی توێژینەوەکەیان شاردبووە بۆئەوەی دوور بکەونەوە لەبابەتی لایەنگیری لەسەر مامۆستایانی باخچەی مندالان ئەنجام دراوە کە تێدا داوای لە نموونەی تویژێنەوە کرد هەموو بڕگەکانی پێوەرەکە وەڵامر بدەنەوە بۆ ئەمر مەبەستەش پێویستی نوسینی ناویان ناکات . بۆیە تویژەران ڕێنمایی زارەکی تاکەکانی نموونەکەی و داناوە ، لەگەڵ بوونی فۆرمێکی ڕاپرسی کراوە بۆ ئەوانەی ئارەزووی نووسین دەکەن، کرونباخ ئاماژە دەکات نەبێتەهۆی ڕوودانی ساختەکاری لە وەڵامەکاندا.(Cronbach.1970.p.10)

7-5-3: تاقیکردنەوەی ڕوونی ڕێنماییەکان: التجربة الاستلاعية للمقياس: توێژەران هەڵسان بە پراکتیزەکردنی تاقیکردنەوەی ڕوونی ڕێنماییەکانی کەئەنجام دراوە لەسەر (40) مامۆستای باخچەی مندالان لەڕۆژی یەک شەمە و دووشەمەی (27-2022/3/28) بۆدڵنیابوونی توێژەران لە باشی و خراپیەکانی پێوەری توێژینەوەکەیان وە بۆ دەرخستنی ڕوونی و ناڕوونی بڕگەکان و جێگرەوەکان لەکاتی وەڵامر دانەوە بڕگەکان لەکاتی وەڵامر دانەوە بەشێوەی کۆتایی وە هەروەها لەژێر ڕۆشنایی ڕێنماییەکانی بڕگەکانی پێوەرەکە توێژەران هەڵسان بە پراکتیزەکردنی پێوەری پاکسازی ئاکاری لەسەرمامۆستایانی باخچەی منداڵان وبەڕێگایی هەرەمەکی بۆزانینی پێویستی کاتی تێچوون پێش ئەوەی دابەش بکات بەسەر نموونەی تویژینەوە بۆئەمر مەبەستەش پێوەرەکە (30-35) خولەکی پێویستە بۆ وەڵامر دانەوە.

8-5-3: پراکتیزەکردنی پێوەرەکە لەسەر نموونەی پراکتیزەکراوی کۆتایی: تطبيق المقياس على العينة بناء

دوای هەلبژاردنی نموونەی توێژینەوە بەڕێگایی چین چینی هەرەمەکی توێژەران هەڵسان بەدابەشکردنی (300) ڕاپرسی تایبەت بە پێوەری پاکسازی ئاکاری لەسەر نموونەی شیکردنەوەی ئاماری کە ژمارەیان(274) مامۆستا بوولەمانگی (نیسان،2022) توێژەران بەمەبەست ژمارەی زیاتری ڕاپرسیەکانی دابەش کرد بوو بەهۆی ئەوەی نموونەکەی پێش وەختە بەشێوەیەکی ڕێژەی دیاری کردبووبەڕێگایی چین چینی هەرەمەکی لەبەر ئەوە ژمارەیان (300) ڕاپرسی بوو (26) ڕاپرسی دوور خستەوە بەهۆی کەموو کوری زانیاریەکان ، یان هەڵبژاردنی زیاتری جێگرەوە بۆ بڕگەیەک یان بەجێهێشتنی هەندێک لە بڕگاکانی بێ وەڵامر. وەک لەخشتەی(5) دا هاتووە

6-3: خەسلەتە سایکۆمەترییەکانی بڕگەکانی پاکسازی ئاکاری: الخصائص السيكومترية لفقرات النزاهة الاخلاقية

پرۆسەی شیکردنەوەی بڕگەکانی پێوەرەکەگرنگیەکی زۆری هەیە و یارمەتی توێژەران دەدات تاوەکو بتوانێ پێوەرێکی وورد دابرێژێت کار بکات لەسەر پێوانەکردنی سیما و سیفەتە مرۆییەکان بەشێوەیەکی وورد، وەکو پێشبینی دەکرێت شیکردنەوەی بڕگەکان کاربکات بۆ پەرەدان بە پێوەرەکە تا ئەو ئاستەی بتوانێت بەشداری بکات لە ئاماژەدان بەو شتانەی پێوانەی دەکات (النبهان، 2004، 188). دیاریکردنی خەسلەتە سایکۆمەتریەکان بەمر شێوەیە:

1-6-3: هێزی جیاکاری بڕگەکان پێوەری پاکسازی ئاکاری: القوة التمييزية للفقرات : Item Discrimination:

مەبەست بە هێزی جیاکاری بڕگەکان بریتیە لە جیاکردنەوەی بڕگەکە لە نێوان هەردوو ئاستی بەرز و ئاستی نزمی تاکەکان سەبارەت بەو شتەی بڕگەکە پێوانەی دەکات (Shaw,1967p.450) (ئەنستازی) ئاماژەی کردووە بەوەی کە پرۆسەی شیکردنەوەی ئاماری تاقیکردنەوەی هەنگاوە سەرەکییەکانە بەجۆرێك پشت بەستن بە بڕگەکان کە خاوەنی خەسلەتی سایکۆمەترین و توانای تاقیکردنەوە یان پێوانەکردنی ڕاستیان هەیە (عولا، 2015، ص108)، خشتەی (5) ڕوونی دەکاتەوە

خشتەی (5) هێزی جیاکاری برگەکان پێوەری پاکسازی ئاکاری

ز	کۆمەڵە n=409	ژمارە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	نرخی t	ئاستی بەڵگەداری P-Value	دلالەت
1	بەرز	110	4.71	0.60	3.615	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.39	0.71			
2	بەرز	110	4.72	0.51	4.728	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.31	0.75			
3	بەرز	110	4.93	0.32	4.177	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.65	0.63			
4	بەرز	110	4.85	0.35	5.795	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.35	0.85			
5	بەرز	110	4.76	0.43	8.557	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.08	0.72			
6	بەرز	110	4.50	0.60	7.854	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.77	0.76			
7	بەرز	110	4.60	0.53	7.244	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.88	0.90			
8	بەرز	110	4.59	0.55	7.61	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.85	0.86			
9	بەرز	110	4.75	0.48	5.554	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.26	0.77			
10	بەرز	110	4.73	0.51	6.145	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.16	0.82			
11	بەرز	110	4.63	0.50	5.254	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.14	0.84			
12	بەرز	110	4.40	0.69	6.897	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.70	0.81			
13	بەرز	110	4.61	0.64	6.164	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.98	0.86			
14	بەرز	110	4.15	0.95	8.355	<.001	واتادارە
	نزم	110	2.89	1.26			
15	بەرز	110	4.62	0.59	7.277	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.86	0.91			
16	بەرز	110	4.72	0.51	7.423	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.95	0.97			
17	بەرز	110	4.71	0.56	7.378	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.84	1.11			
18	بەرز	110	4.36	0.66	6.822	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.55	1.05			
19	بەرز	110	4.32	1.00	6.21	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.43	1.12			
20	بەرز	110	4.63	0.59	9.458	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.75	0.77			
21	بەرز	110	4.86	0.37	8.353	<.001	واتادارە

ز	کۆمەڵە n=409	ژمارە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	نرخی t	ئاستی بەڵگەداری P-Value	دلالەت
	نزم	110	4.13	0.85			
22	بەرز	110	4.33	0.69	8.268	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.35	1.04			
23	بەرز	110	4.53	0.63	9.819	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.29	1.16			
24	بەرز	110	3.64	1.28	4.671	<.001	واتادارە
	نزم	110	2.82	1.32			
25	بەرز	110	4.20	0.89	7.09	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.32	0.96			
26	بەرز	110	4.59	0.86	5.072	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.90	1.14			
27	بەرز	110	3.97	1.14	7.382	<.001	واتادارە
	نزم	110	2.82	1.18			
28	بەرز	110	4.34	0.86	8.626	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.16	1.14			
29	بەرز	110	4.65	0.70	9.404	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.55	1.01			
30	بەرز	110	4.56	0.55	7.514	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.78	0.94			
31	بەرز	110	4.55	0.79	9.059	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.29	1.22			
32	بەرز	110	4.30	0.85	**10.602**	<.001	واتادارە
	نزم	110	2.89	1.10			
33	بەرز	110	4.68	0.54	8.828	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.76	0.95			
34	بەرز	110	4.60	0.61	9.575	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.68	0.80			
35	بەرز	110	4.18	0.96	8.646	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.05	0.99			
36	بەرز	110	4.21	0.97	9.125	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.04	0.94			
37	بەرز	110	4.45	0.90	8.403	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.40	0.94			
38	بەرز	110	3.88	1.38	6.093	<.001	واتادارە
	نزم	110	2.83	1.18			
39	بەرز	110	4.53	0.89	6.756	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.55	1.22			
40	بەرز	110	4.65	0.58	10.394	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.54	0.96			
41	بەرز	110	4.75	0.67	4.515	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.25	0.92			
42	بەرز	110	4.93	0.29	7.87	<.001	واتادارە

ز	کۆمەڵ n=409	ژمارە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	نرخی t	ئاستی بەڵگەداری P-Value	دلالە
	نزم	110	4.40	0.64			
43	بەرز	110	4.89	0.34	4.612	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.51	0.80			
44	بەرز	110	4.67	0.54	5.539	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.16	0.80			
45	بەرز	110	4.82	0.47	5.742	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.28	0.86			
46	بەرز	110	4.83	0.43	5.641	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.29	0.90			
47	بەرز	110	4.84	0.44	4.151	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.53	0.65			
48	بەرز	110	4.95	0.23	4.615	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.58	0.79			
49	بەرز	110	4.99	0.10	6.485	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.56	0.68			
50	بەرز	110	4.89	0.31	7.574	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.32	0.73			
51	بەرز	110	4.85	0.36	5.71	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.42	0.70			
52	بەرز	110	4.74	0.50	6.582	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.19	0.71			
53	بەرز	110	4.91	0.32	6.574	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.36	0.81			
54	بەرز	110	4.87	0.36	6.541	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.40	0.67			
55	بەرز	110	4.95	0.23	7.245	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.46	0.66			
56	بەرز	110	4.89	0.31	5.978	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.48	0.65			
57	بەرز	110	4.83	0.40	6.457	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.31	0.74			
58	بەرز	110	4.80	0.40	6.321	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.27	0.78			
59	بەرز	110	4.73	0.51	7.248	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.95	1.01			
60	بەرز	110	4.85	0.43	7.599	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.12	0.91			
61	بەرز	110	4.81	0.42	8.626	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.06	0.81			
62	بەرز	110	4.95	0.21	8.36	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.35	0.74			
63	بەرز	110	4.89	0.31	5.458	<.001	واتادارە

ز	كۆمەڵە n=409	ژمارە	ناوەندە ژمێرەیی	لادانی پێوەری	نرخی t	ئاستی بەڵگەداری P-Value	دلالە
	نزم	110	4.45	0.80			
64	بەرز	110	3.87	1.20	**3.033**	0.005	واتادارە
	نزم	110	3.37	1.25			
65	بەرز	110	4.50	0.73	7.19	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.72	0.88			
66	بەرز	110	4.77	0.46	6.631	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.26	0.66			
67	بەرز	110	4.78	0.51	7.012	<.001	واتادارە
	نزم	110	4.17	0.75			
68	بەرز	110	4.67	0.59	8.113	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.94	0.75			
69	بەرز	110	4.64	0.62	9.047	<.001	واتادارە
	نزم	110	3.69	0.91			

3-6-2: راستگۆیی برگەكان (راستگۆیی ئەزموونی برگەكان) پێوەری پاكسازی ئاكاری: صدق الفقرات النزاهة الاخلاقية

هەرچەندە برگەكانی پێوەرەكە هێزێكی جیاكاری قبووڵكراویان هەیە و بەمەبەستی زیاتر جەختكردنەوە لەسەر دروستیی برگەكان بۆ پێوانەكردنی ئەوەی بۆی دارێژراوە، توێژەران هەلسان بە دەرهێنای ڕاستگۆیی برگەكان چونكە نموونەیەكن لە ڕاستگۆیی ئەزموونی برگەكان لە ڕێگەی بەستنەوەیان بە سەنگی دەرەكی یان ناوەكی كە زۆر گرنگترە لە ڕاستگۆیی لۆژیكی ،لەبەر ئەوە بەڵگەداری بە مەودای پەیوەندی ناوەرۆكی هەریەك لە سیمایەكان یان مەودای پەیوەندی نێوان ڕەگەز و پێكهاتە سەرەكییەكانی ئەو سیمایەیە كە پێوانەدەكرێت، سەرەڕای گرنگی ڕاستگۆیی لۆژیكی بۆ برگەكان لە ڕێگەی پسپۆڕانەوە لە پێوانە دەروونیەكاندا بە تایبەتی لە سەرەتایی دانانی برگەكاندا،بۆ ڕوونكردنەوەی مەودای گونجانی هەر برگەیەك لە پێوانەكردنی سیمای پێوانەكراو (عبدالرحمن، 1983، 415).بۆئەم مەبەستە چەند لقێكی لێدەبێتەوە.

3-6-2-1: مەودای پەیوەندی برگەكان بە نمرەی گشتی پێوەرەكە: مدي علاقة الفقرة بالدرجة الكلية للمقياس:هاوكۆلكەی ڕێكخستنی ناوەخۆیی بەكاردێت بۆ دیاریكردنی لێكچوونی برگەكان لە پێوانەكردنی دیاردە ڕفتاریەكە و جیادەكرێتەوە بەوەی ئەم شێوازە خاوەنی كۆمەلێك خەسڵەتی جۆراوجۆر بەجۆرێك پێوەرێكی هاورێكمان پێ دەدات لە برگەكان تاوەكو هەموو ڕەهەندەكانی ڕفتاری پێ پێوانە بكەین، پێوەرەكە توانی ئەوەی هەیە پەیوەندی نێوان برگەكان دەربخات (الزوبيعي وأخرون،1981،ص36). (Allen,1979) ئاماژە بەوە دەكات هەرچەندە پەیوەندی نێوان برگەكە بە تێكرایی گشتی زیاتر بێت لە پیوەرەكەدا زیاتر دەتوانێت ئەوا زیاتر دەتوانێت بگاتە پێوانەیەكی هاورێك (Allen,1979,p.125). لە ڕێگەی نمرەكانی نموونەكە لەرێگەی شیكردنەوەی ئاماری كە قەبارەكەی (409) مامۆستایە بە بەكارهێنانی بەرنامەی ئاماری لە زانستە كۆمەڵایەتیەكاندا (SPSS) بەپێی ئەنجامەكان دەردەكەوێت كە هەموو برگەكانبەهاتی هاوكۆڵكەی پەیوەندی زۆر گەورەتر لە بەهای هاوكۆڵكەی پەیوەندی خشتەیی كە بریتیە لە (0.097) لە ئاستی بەڵگەداری (0،05) و نمرەی ئازادی (407).وەک لە خشتەی (6) هاتووە

خشتەی(6) پەیوەندی برگەكان بە نمرەی گشتی پێوەرەكە:

برگەكان	هاوكۆڵكەی پەیوەندی لەگەڵ نمرەی گشتی	برگەكان	هاوكۆڵكەی پەیوەندی لەگەڵ نمرەی گشتی	برگەكان	هاوكۆڵكەی پەیوەندی لەگەڵ نمرەی گشتی
1	0.250**	24	0.229**	47	0.238**
2	0.278**	25	0.335**	48	0.274**
3	0.307**	26	0.261**	49	0.310**
4	0.345**	27	0.350**	50	0.416**

5	0.460**	28	0.416**	51	0.312**
6	0.434**	29	0.441**	52	0.372**
7	0.402**	30	0.425**	53	0.359**
8	0.433**	31	0.446**	54	0.345**
9	0.303**	32	0.465**	55	0.366**
10	0.384**	33	0.438**	56	0.334**
11	0.303**	34	0.455**	57	0.413**
12	0.413**	35	0.400**	58	0.391**
13	0.364**	36	0.423**	59	0.338**
14	0.409**	37	0.421**	60	0.404**
15	0.410**	38	0.302**	61	0.411**
16	0.369**	39	0.355**	62	0.391**
17	0.411**	40	0.450**	63	0.309**
18	0.405**	41	0.299**	64	0.195**
19	0.327**	42	0.387**	65	0.394**
20	0.409**	43	0.290**	66	0.333**
21	0.422**	44	0.292**	67	0.349**
22	0.440**	45	0.308**	68	0.450**
23	0.493**	46	0.282**	69	0.468**

**** بەهاداری ئامارییە لەئاستی(0.05)**

3-6-2-2: مەودای پەیوەندی نمرەی گشتی پێکهاتەکان لەگەڵ نمرەی پێکهاتەکانی تری پێوەرەکە: علاقة الدرجة الكلية المجال بالدرجة المكون الاخر للمقياس توێژەران هەلساون بە دۆزینەوەی پێکەوەیی ناوەخۆییەکان لە نێوان هەرپێک هاتەیەک لەگەل پێک هاتەیەکی تر، لە پێناوی بەدەستهێنانی ئەم بوارانە یەك فاکتەر تێیدا بەشداری کردووە (ئەو فاکتەرەی لە هەموو بوارەکانی پێوەرەکەدا هەیە) کە بریتیە لە (پاکسازی ئاکاری)، توێژەران هاوکۆلکەی پەیوەندی پێرسۆنی بەکارهێناوە بۆ هەژمارکردنی نمرەکانی پەیوەندی نێوان بوارەکان و دەرەنجامی ئەم رێکارەش بۆتە کۆمەلەی پەیوەندییە پێکەوەییەکان، هەروەکو خشتەی (7) روونی دەکاتەوە کە (5) نمرەی پەیوەندی لەخۆی دەگرێتە لەرێگەی تاقیکردنەوەی ئاماژە مەعەوییەکانی ئاماری (t) کە دەردەکەوێت تێکرایان بەڵگەدارن لە ئاستی (0،05).

خشتەی (7) پێکهاتەکان لەگەڵ نمرەی پێکهاتەکانی تری پێوەرەکە

بوارەکان	**١**	**٢**	**٣**	**٤**	**٥**
جیاکاری ئاکاری Moral Discernment	1				
رەفتاری جێگیر Consistent Behavior	0.510**	1			
پاساودانی گشتی Public Justification	0.405**	0.630**	1		
سۆزداری و رێزگرتن Empathy Respect	0.407**	0.231**	0.171**	1	
سازانی کۆمەڵایەتی Social Compatibility	0.399**	0.387**	0.336**	0.579**	1

**** بەهاداری ئاماریە لەئاستی(0.05)**

3-6-3: جێگیری برگەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری: الثبات الفقرات

دوو ڕێگا هەیە بۆ هەژمارکردنی هاوکۆلکەی جێگیربوونی برگەکانی پێوەری دەروونی ئەوانیش دووبارە تاقیکردنەوەیە بە بەکارهێنانی برگەی پەیوەندی زیاتر لە دوو بژاردە بۆ وەڵامدانەوە، کە نمرەکانیان پلەبەندیان هەبێت، جێگری برگە دەردەهێنرێت لە ڕێگەی ژماردنی دووبارەبوونەوەی وەڵامەکان لای تێکرای تاکەکان لەسەر جێگرەوەی وەڵامەکانی هەر برگەکەیە و دابەشکردنی بەهای بەرزترین دووبارەبوونەوەی ڕێژەیی بۆ هەر جێگرەوەیەك لەسەر ژمارەی تاکەکان لەناو برگەکاندا بۆ بەدەستهێنانی بەهای پێشبینی کراوی هەروەکو خشتەی ((9) ڕوونی دەکاتەوە پاشان هاوکۆلکەی جیگیربون دەردەچێت (أبو حطب وآخرون،1987،ص145). ئیحتیمال منوالی: لەکاتی بەراووردکردنی هاوکۆلکەی جێگیربوونی برگەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان کە ژمارەیان نزیکەی (0.092_ 0.795) دەبێت لەگەڵ بەهای خشتەیی روون دەبێتەوە کە جێگیربوونی هەموو برگەکان بەڵگەداری ئاماری هەیە لە ئاستی بەڵگەداری (0،05) بە پلەی ئازادی (407) لەبەر ئەوەی بەهای هاوکۆلکەی پەیوەندی ئەو برگانە گەورەترە لە بەهای خشتەیی کە پێکهاتوە **لە (**0،097) دەرەنجامەکانی هەر خەسڵەتی راستی و جێگیری برگەکان هاورێکن لەگەڵ ئەوەی پسپۆرانی دووپاتیان کردۆتەوە بەو پێیەی هێزی جیاکەرەوە یەکێك لە گرنگترین خەسلەتە سایکۆمەتریەکان کە ئاماژەیە بۆ هێزی و توانای برگەکان کە زۆربەی کات برگەکە جیاکەرەوە دەبێت خاوەنی راستگۆیی و جێگیربوونی تەواوە هەروەکو پسپۆرانی پێوانەی دەروونی دوپاتیان کردۆتەوە کە جیاکەرەوەی برگەکان لایەنێکی گرنگی شیکردنەوەی ئامارییە بۆ برگەکان پێوەرەکە لەبەر ئەوەی ئیمە لە ڕێگەیەوە دووپاتی بەهێزی و توانایی برگەکانی پێوەری دەروونی دەکەینەوە کە تایبەتە بە پێوەری مەرجەعی لە بەدەستهێنانی بنەماکانی جیاوازی تاکەکەسی کە خوودی پێوەرەکە لەسەری وەستاوە (دروان،1985،ص450). خشتەی (8) ڕوونی دەکاتەوە

خشتەی (8) هاوکێشەی جێگیری برگەکان بە ڕێگایی ئیحتیمال منوالی پێوەری پاکسازی ئاکاری

برگەکان	نرخی ئیحتیمال منوالی	جێگیری برگەکان	برگەکان	نرخی ئیحتیمال منوالی	جێگیری برگەکان	برگەکان	نرخی ئیحتیمال منوالی	جێگیری برگەکان
1	0.633	0.542	**24**	0.274	**0.092**	**47**	0.741	0.676
2	0.663	0.578	**25**	0.345	0.181	**48**	0.836	**0.795**
3	0.866	0.832	**26**	0.543	0.428	**49**	0.817	0.771
4	0.753	0.691	**27**	0.293	0.117	**50**	0.736	0.670
5	0.501	0.377	**28**	0.386	0.233	**51**	0.650	0.563
6	0.489	0.361	**29**	0.406	0.257	**52**	0.606	0.508
7	0.469	0.337	**30**	0.452	0.315	**53**	0.756	0.694
8	0.445	0.306	**31**	0.391	0.239	**54**	0.753	0.691
9	0.599	0.499	**32**	0.320	0.150	**55**	0.716	0.645
10	0.557	0.447	**33**	0.440	0.300	**56**	0.731	0.664
11	0.496	0.370	**34**	0.469	0.337	**57**	0.672	0.590
12	0.545	0.432	**35**	0.328	0.160	**58**	0.653	0.566
13	0.499	0.373	**36**	0.303	0.129	**59**	0.501	0.377
14	0.342	0.178	**37**	0.408	0.260	**60**	0.631	0.539
15	0.472	0.340	**38**	0.269	0.086	**61**	0.562	0.453
16	0.516	0.395	**39**	0.452	0.315	**62**	0.707	0.633
17	0.506	0.383	**40**	0.381	0.227	**63**	0.736	0.670
18	0.462	0.328	**41**	0.66	0.575	**64**	0.355	0.193
19	0.377	0.221	**42**	0.729	0.661	**65**	0.428	0.285
20	0.394	0.242	**43**	0.817	0.771	**66**	0.570	0.462
21	0.636	0.545	**44**	0.54	0.425	**67**	0.575	0.468
22	0.462	0.328	**45**	0.67	0.587	**68**	0.445	0.306
23	0.364	0.205	**46**	0.672	0.590	**69**	0.408	0.260

7-3: تایبەتمەندسایکۆمەتریەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری: الخصائص السیکومتریة المقیاس النزاهة الاخلاقیة:

پسپۆرانی پێوانەکردنی دەروونی ئاماژەیان داوە بەوەی کە راستگۆیی و جێگیری لە گرنگترین خەسلەتە سایکۆمەتریەکانە کە پێویستە بوونی هەبێت لە پێوەری دەروونیدا، تاوەکو بتوانرێت بەکاربێت بۆ گەیشتن بە ئەنجامێك لە رۆشنایدا توانرێت بریاری گونجاو بدرێت، سەرەرای بوونی خەسڵەتی تر کە (جاکسون) زیادی کردووە هیچ کەمتر نییە لە راستگۆیی و جێگیری پێوەرەکە ئەویش، هەستیاری پێوەرەکەیە کە مەودای هەستیاری ئەو شتە دەردەخات کە پێوانەدەکرێت، (عبدالرحمن، 2008، 187). پێوەر پێویستە هەندێك خەسلەتی سایکۆمەتری سەرەکی تێدا بێت لە گرنگترنیان راستگۆیی و جێگیری نمرەکانەکانیەتی (علام،2000،،ص184)، لەبەر ئەوەی پرۆسەی پێوانەکردن پێویستی بە بوونی کۆمەڵێك مەرج هەیە بۆ دارشتنی ئامرازێك بۆی زانایان دووپاتی دەکەنەوە پێویستی دلنیابوونەوە لە راستگۆیی و جێکیری پێوەرەکە، هەربۆیە توێژەران راستگۆیی و جێگیری پێوەرەکەیان دەرهێناوە بەم شێوەی خوارەوە:

1-7-3: راستگۆیی پێوەر: الصدق المقیاس

راستگۆیی یەکێکە لە خەسلەتە سەرەکیەکانی پێوەرە پەروەردەیی و دەروونییەکانە، راستگۆیی یەکێکە خەسلەتە سایکۆمەتریەکان کە پێویستە بوونی هەبێت لە پێوەری دەروونیدا پێش جێبەجێکردنی (Ebel,1972,p,435p,435) راستگۆیی پێویستە پەیوەست بێت بە ئامانجەکانی تاقیکردنەوەکە (علام، 2000، 186)، راستکۆیی واتە تاچەندە پێوەرەکە دەتوانێت ئەو شتە بپێوێت کە بۆی دارێژراوە (حسین،2017،ص93). توێژەر راستگۆیی پێوەرەکەی دەرهێناوە بەم شێوەی خوارەوە:

1-1-7-3: راستگۆیی ڕووالّەتی : صدق الظاهري Face Validity: مەبەست لێی مەودای گونجانی برگەکانی پێوەرەکەیە لەگەڵ بابەتی پێوەرە و نموونە کە ئامرازەکەی لەسەر جێبەجێ دەکرێت، (Anastasi & Urbin,1997 ,p:117) گرنگی راستگۆیی ئاشکرا دەردەکەوێت لە مەودای نواندن و گونجانی ئامرازی پێوەرەکە کە بۆی دارێژراوە (أبو حويج وأخرون،2002،ص 134). (ایبل Ebel 1972) ئاماژەی کردووە کە باشترین رێگا بۆ دلنیابوون لە راستگۆیی ئاشکرایی پێوەرەکە ئەوەی بخرێتە بەردەم کۆمەڵێك شارەزا و پسپۆر بۆ بریاردان لەسەر گونجاوی پێوەرەکە لە پێوانەکردنی ئەو تایبەتمەندیانەی مەبەستە پێوانە بکرێت (Ebel,1972,P.522)، هەروەها (عودة، 1999) ئاماژە دەکات بۆ توانای گەیشتن بە راستگۆیی ئاشکرای پێوەر دەبێت لەرێگەی سازانی نێوان هەڵسەنگاندنی شارەزایان و پسپۆران لەسەر نمرەی پێوانەکردنی سیما پێوراوەکە (عودة،1999،ص37). بە بەدەستهێنانی ئەم مەبەستە توێژەران بوار و برگەکانی پێوەرەکەیان (پاکسازی ئاکاری) خستووەتە بەردەم کۆمەڵێك پسپۆر و شارەزا لە بواری پەروەردەیی و دەروووناسی و پێوانەی دەرونی بە مەبەستی هەڵسەنگاندنی ئەمەش بۆ دلنیابوون لە مەودای گونجان برگەکان لەگەڵ ئەو دۆخەی بۆ دارێژراوە کە تێیدا توێژەران پشتیان بەستووە بەو برگانەی کە رەزامەندی شارەزایان بەدەست دەهێنێت لەگەڵ رەهەندەکانی برگەکان کە کەمترین نمرەیان بەدەستهێناوە، جا لە رۆشنایی بیروڕایی شارەزایان و پسپۆران رێکاری پێویست گیراوەتەبەر بەرامبەر بە لابردنی برگەکان یان راستکردنەوەیان تاوەکو پلەیەکی بەرزی قبوول کردن بەدەست بهێنێت کە توێژەران وەکو پێوەرێك پشتیان پێ دەبەستێت کە ژمارەیان (69) برگەیە، ئەمەش مانای وایە پێوەرەکە بۆتە خاوەنی راستگۆیی ئاشکرا کە ووردکاری ئەمە پشتر باسی لێوە کراوە.

2-1-7-3: راستگۆیی بونیادنان: صدق البناء: Constrict Validity ئەم جۆرە راستگۆییە یەکێکە لە گرنگترین جۆرەکانی راستگۆیی لە دارتشتنی پێوەردا، بەجۆرێکش بنەمایەکی تیۆری سەرەکیی پێوەرە لە پەرەدان بە ئامرازەکانی پێوانەکردن، لەبەر ئەوەی ئاراستەکراوە بۆ خزمەتکردنی خوودی پێوەرەکە بەو جۆرەی دلنیا دەبین لەوەی ئەم پێوەردە دەتوانێت سیمایەکی دیاریکراوە پیوانە بکات (النجار، 2010، 290). پسپۆران بایەخ دەدەن بەم جۆرە راستگۆییە لە دارشتنی تاقیکردنەوە وپێوەرەکان کە لە جۆرەکانی تری راستگۆیی لەبەر ئەوەی بنەمایەکی سەرەکی تیۆریە بۆ تاقیکردنەوەکان .(عودة،1999،ص384).

راستگۆیی بونیاتی پێوەر ئاماژەیە بۆ ئەو مەودایەی پێوانەی دەکات کە بەو پێیە بونیاتی تیۆری دەپێورێت بۆ هەر سیمایەك لە سیماکان Anastasi & Urbina,1997,p.126)ئەمەش ئاماژیە بۆ مەودای پەیوەندی نیوان پێکهاتە سەرەکیەکان کە مەبەست لێی پێوانەکردنێتی ئەم جۆرە راستگۆیە پشت دەبەستێت بە ئاماژەکانی هێزی جیاکاری برگەکان و پەیوەندی برگەکان بە پلەی گشتی پێوەرکە (راستگۆیی برگە) النبهان،2004،ص303)،(عبدالرحمن،1998،ص415). هەربۆیە توێژەراب پشتیان بەستووە بە دەرهێنانی ئەو بەڵگەدارانەی پێوەری ئێستای کە پێشتر روون کراونەتەوە لەکاتی دەرهێنانی خەسلەتە سایکۆمەتریەکانی برگەکانی پیوەرەکە، لە رۆشنایی رێکارەکانی ئەو دەرەنجامانەی پەیوەندیان هەیە بە بەهای هێزی جیاکاری و راستگۆیی برگەکان توێژەران گەیشتوون بە دارشتنی شێوەی کۆتایی پێوەرەکەی لەگەڵ دلنیابوونەوە لە راستگۆیی و جێگری پێوەرەکە بەمەش پێوەرەکە زیاتر راستگۆیی بەدەستهێناوە لە پێناوی پیوانەکردنی ئەو شتەی بۆی دارێژراوە.

3-7-2: جێگیری پێوەر: الثبات المقياس : یەکێکە لە سیما باشەکانی تاقیکردنەوە کە مەبەست لیی کە تاقیکردنەوەکە هەمان ئەنجام بدات بەدەستەوە هەرچەندە تاقیکردنەوەکە دووبارە بکرێتەوە لەسەر هەمان کۆمەڵە، تاقیکردنەوەی جێگیر نابێت ئەنجامی جیاواز بداتە دەستەوە لەکاتی دووبارە پراکتیزەکردنەوەیدا، لەبەر ئەوەی لەنگیەك دروست دەکات لە جێگیری نمرەکانی ئەو کۆمەڵەی نموونەی توێژینەوەکە تاقیکردنەوەکەیان لەسەر پراکتیزە دەکرێت دووجار یان زیاتر (عیسوي،1999،ص39). راستی پێوەرەکە پشت دەبەستێت بە مەودای جێگیری ئەنجامەکانی و راستگۆیی، چونکە پێوەری جێگیر ئەو پێوەرەیە کە هەمان ئەنجام دەدات بەدەستەوە لەو شتەی پێوانەی دەکات بۆ دوو جار یان زیاتر، هەروەها بە مانای نمرەی هاورێك دێت لە نێوان ئەنجامی پیوەرەکە لە هەڵسەنگاندنی سیفەتێك یان رفتارێکی دیاریکراو (النبهان،2004،ص229)، هەربۆیە خەسلەتی جێگیربون بە یەکێك لە خەسلەتە سایکۆمەتریە گرنگەکان دادەنرێت لە دارشتنی پێوەر و تاقیکردنەوە دەروونیەکە کە دەکرێت بەچەندین رێگا بەدەست بێت (النبهان،2004،ص229).

1- **رێگەی دووبارە تاقیکردنەوە (طريقة إعادة الاختبار:Test- Retest Method):** لە ئاسانترین رێگەکانە بۆ بەدەستهێنانی پێوانەی دووبارەکراو بۆ هەمان کۆمەڵەی کەسەکان، بۆ پێوانەکردنی هەمان سیماو خەسڵەتیش توێژەران هەژماری نمرەی جێگیریی راپرسییەکەی بە رێگەی پیادەو جێبەجێکردنی تاقیکردنەوەکەو دووبارەکردنەوەی بەکارهێنا، بە جۆرێك توانی راپرسییەکە لە سەر چاوگەنموونەیەك پیادەو جێبەجێ بکات کە لە (33) مامۆستای باخچەی منداڵان پێکهاتبوو، وەکو پیادەکارییەکی بەرایی لە چاوگەنموونەکە لە ماوەی مانگی (نیسان/ 2022) دواتر لە چاوگەنموونەی توێژینەوەکە دووریخستنەوەو جارێکیترو دوای تێپەڕبوونی دوو هەفتە لە کاتی پیادەو جێبەجێکردنی جاری یەکەم راپرسییەکە لە سەر هەمان چاوگەنموونە پیادەو جێبەجێ کرایەوە، دوای کۆکردنەوەی فۆرمەکان و چارەسەرکردنیان لە رووی ئاماری و بەبەکارهێنانی هاوکۆلکەی پەیوەندی پیرسۆن گەیشتە (0.89) لە نێوان نمرەکانی پیادەو جێبەجێکردنەکە، هاوکۆلکەی پەیوەندی پێوەری پاکسازی ئاکاری(Person Correlation) بوو، ئەمەش بەهایەکی بەڵگەداری ئامارکراوە لە ئاستی بەڵگەداریی (0.05).

2- **هاوکێشەی ئەلفا کرونباخ (Cronbach Alpha):** بیرۆکەی ئەم رێگەیەش کە خاوەن رێکوپێکی و گونجان و توانایەکی متمانەپێکراوە بە ئەنجامەکانی لە سەر هەژمارکردنی پەیوەندییەکانی نێوان نمرەی هەموو برگەکانی پێوەرەکە، بۆ دەرهێنانی جێگیریش بەم رێگەیە، هاوکێشەی کرونباخ لە سەر نمرەی تاکەکانی چاوگەنموونەی جێگیری و پاشانیش چاوگەنموونەکە لەسەر جێبەجێکردنی بەرایی پێوەرەکەو پێوەری بونیادنان کە ژمارەیان گەیشتە (409) مامۆستای باخچەی منداڵان، بەها هاوکۆلکەی جێگیریی پێوەرەکە (0.90)بوو، ئەمەش زێدە ئاماژەیەکە بۆ ئەوەی پێوەرەکە جێگیرییەکی بەرزی هەیە.

3-8: ئامرازە ئامارییەکان: الوسائل الاحصائية: بەمەبەستی شیکاری وچارەسەرکردنی ئاماری بۆ زانیاری وداتا کۆکراوەکانی توێژینەوەکە "پرۆگرامی ئاماری (SPSS)بەکارهێندراوە لەشیکردنەوەی داتاکاندا.هەروەها ئامرازە ئامارییە بەکارهاتووەکان بریتین لە:

1-رێژەی سەدی: بەمەبەستی دیاریکردنی ڕای شارەزایان دەربارەی راستی وڕواڵەتی بۆ پێکهاتە وبرگەکانی پێوەرەکە.

هاوکێشەی فیشەر:بەمەبەستی دیاریکردنی گرنگی سەنگی بۆ پێکهاتەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری

تاقیکردنەوەی تی (t)بۆ دوو نموونەی سەربەخۆ:بەمەبەستیدیاریکردنی بەهای جیاکاری لەنێوان هەردوو کۆمەڵەی (بەرزونزم)

هاوکۆڵکەی پەیوەندی پێرسۆن:بۆدەستنیشانکردنی راستی برگەکانی پێوەری پاکسازی ئاکاری مامۆستایانی باخچەی مندالان وجێگیری پێوەرەکە.

هاوکێشەی احتمال المنوالی :بەمەبەستی دیاریکردنی جێگیری برگەکانی پێوەرەکە.

هاوکێشەی ئەلفا کرونباخ: بەمەبەستی دیاریکردنی جێگیری پێوەرەکە.

تاقیکردنەوەی تی(t) بۆ یەك نموونە:بەمەبەستی دیاریکردنی ئاستی پاکسازی ئاکاری مامۆستایان لای نموونەی توێژینەوەکە.

4: خستنەڕووی ئەنجامەکان و شرۆڤەکردنیان : عرض النتائج

4-1 : (بونیادنانی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستانی عێراق) :

ئەم ئامانجە لە ڕێگەی بونیادنانی پێوەری پێوەری پاکسازی لە لایەن توێژەرانەوە هاتەدی، بە گرتنەبەری رێکارییەکان و هەنگاوە زانستییە پێویستەکان لە بونیادنانی پێوەر کە بە وردی لە بەشی سێیەمدا باسکراوە، کە لە ئەنجامدا پێوەرێك بونیادنرا کە لە (69) برگە

پێکهاتووە لە شێوەی دەستەواژەی ڕاپۆرتیانە وە دابەشکراوە بەسەر پێنج پێکهاتە، بۆ پێوانەکردنی پێوەری پاکسازی ، لەگەڵ دەرهێنانی تایبەتمەندی سایکۆمەتری گونجاو بۆ برگەکانی پێوەرەکە کە خۆی لە (هێزی جیاکاری و ڕاستی برگەکان و جێگیری برگەکان) دەبینێتەوە، هەروەها دەرهێنانی تایبەتمەندییە سایکۆمەترییەکان بۆ پێوەرەکە خۆی کە خۆی دەبینێتەوە لە (1)ڕاستی: (ڕاستی رووالەتی و ڕاستی بونیادنان)، و (2) جێگیری : (ڕێگەی دووبارە تاقیکردنەوە و هاوکێشەی ئەلفا کرونباخ و ڕێگەی شیکاری جیاوازییەکان) و (3) هەستیاری پێوەرەکە، وەسفکردنی پێوەرەکەش بە شێوەی کۆتایی، پاشانیش ئامادەکردنی ڕێنماییەکانی وەڵامدانەوە، تاکو ئامادەبوو بۆ پراکتیزەکردن، کە لەم توێژینەوەیەی ئێستا، وەکو ئامرازێك بەکارهێنراوە، رونکراوەتەوە.

2-4 : (پراکتیزەکردنی پێوەری پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی مندالان لە هەرێمی کوردستانی عێراق) : بۆ هێنانەدی ئەو ئامانجەی سەرەوە، توێژەران هەستا ن بە هەڵەچنینی وەڵامی تاکەکانی نموونەی توێژینەوەکە کە ژمارەیان (274) مامۆستا بوو، ناوەندی ژمێرەیی تاکەکانی نموونەی توێژینەوەکە لەسەر پاکسازی ئاکاری دەرهێنرا کە گەیشتە (295.29)نمرە، بە لادانی پێوەری (22.097) نمرە، لە کاتی بەراوردکردنی ناوەندی ژمێرەیی نموونەی توێژینەوەکە لەگەل ناوەندی گریمانەیی پێوەرەکە کە گەیشتە (207) نمرە، بۆزانینی جیاوازیی بەڵگەداری نێوان هەردوو نێوەندەکەش توێژەران تاقیکردنەوەی تی (t) بۆ یەك نموونە بەکارهێنا، بەمەش بەهای تی هەژمارکراو گەیشتە (66.141) نمرە، ئەمەش لە

: گریمانەکانی توێژینەوە الفرضیة الاول

گریمانەکانی توێژینەوەکە لە شێوەی دارێژراون بەم شێوەی خوارەوە :

1. پاکسازی ئاکاری لای مامۆستایانی باخچەی منداڵان لە هەرێمی کوردستان – عێراق. (هەولێر، سلێمانی، دهۆک، هەڵەبجە) لە ئاستێکی بەرزدایە. خشتەی (9) ڕوونی دەکاتەوە

One Sample t-test (Total)

ژمارە	ناوەندی ژمێرەیی	لادانی پێوەری	ناوەندی گریمانی	نمرەی ئازاد (df)	انرخی		بەڵگەداری ئاستی) 0.05 (
					هەژمارکراو	خشتەیی	
274	295.29	22.097	207	273	66.141	1.970	بەڵگەدارە

5: دەرئەنجامەکان وراسپاردەکان وپێشنیارەکان الاستنتاجات و التوصیات و المقترحات

1-5: دەرئەنجام:

پاش ئەنجام دانی چارەسەری ئاماری بۆ داتاکان ، و وە لەژێر ڕۆشنایی ئەنجامەکانی توێژینەوەکە ، توێژەران گەیشتنە ئەم دەرئەنجامانەی خوارەوە:

1_ بەکارهێنانی بەرنامەیەکی فێرکاری کە کاریگەری هەبێت لەسەر بەرزکردنەوەی ئاستی و ڕادەی پاکسازی ئاکاری لەلای مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان.

2- ڕەخساندنی کات بۆ مامۆستایان پێویستیان بە کاتێکی زیاتر هەیە لەهەموو لایەنەکانی ژیان بەتایبەت بۆ خۆگونجاندنیان لەگەڵ منداڵانی باخچە.

3- پراکتیزەکردنی و ڕاهێنانی مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان لەسەر پاکسازی ئاکاری لە وانەوتنەوە.

2-5 ڕاسپاردە :

لەژێر ڕۆشنایی دەرئەنجامەکان ، توێژەر ئەم ڕاسپاردانە پێشکەش دەکات :

1- هاندانی مامۆستایان لەسەر بەرنامەیەکی فێرکاری ئاکاری لە وانەوتنەوە لە باخچەکانی منداڵان لەگشت پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان.

2- چرکردنەوەی توێژینەوەکانی پەیوەست بە پاکسازی ئاکاری بۆبەرزکردنەوەی هۆشیاری خوێنەر بەرامبەر گرنگی پاکسازی ئاکاری لە کرداری فێربوون و فێرکردندا.

3- ئەنجام دانی کۆرو سمیناری زانستی لەسەر ئاستی کوردستان سەبارەت بەچەمکی پاکسازی ئاکاری مامۆستا) بە تایبەتی، پێوەرەکانی ئاکاری مامۆستا، ڕاهێنان و پەرەپێدانیان.

4- جێبەجێکردنی بەرنامەی چاکسازی گشتگیر کە باس لە چوارچێوە ڕێکخراوەییەکان، بەرنامە پەروەردەییەکان، چالاکییەکان، مەنهەج و شێوازەکانی پەروەردە بکەن وە ئاستی لێهاتوویی پەروەردەیی بۆ مامۆستایانی باخچەی منداڵان .

3-5 : پێشنیار :

دوای تەواوکردنی ئەو هەوڵانەی کە توێژەران پێی هەڵساون لەم توێژینەوەیەدا دەتوانرێت پێشنیار بکرێت بە ئەنجامدانی توێژینەوەی زیاتر لەداهاتوو ، لەوانە :

1- ئەنجام دانی توێژینەوەی زیاتر لەسەر پاکسازی ئاکاری لە قۆناغە جیاوازەکانی خوێندن.

2- ئەنجام دانی دانی توێژینەوەی زیاتر لەسەر پاکسازی ئاکاری بەئامانجی دەرخستنی کاریگەری ئاکاری لە وانەوتنەوە لەسەر گۆراوە پاشکۆکانی تر.

3- ئەنجام دانی دانی توێژینەوەی ئەزموونی (التجريبی) لەسەر چەمکی پاکسازی ئاکاری لەلای مامۆستایانی باخچەکانی منداڵان.

4- ئەنجام دانی توێژینەوەیەکی هاوشێوەی ئەم توێژینەوە لەزانکۆکانی هەرێمی کوردستان.

4- ئەنجام دانی توێژینەوەیەکی هاوشێوەی ئەم توێژینەوە بەبەکارهێنانی گۆڕاوی دیکە(ڕۆشنبیری ، ئەکادیمی، ڕەوشت، ...هتد)

سەرچاوەکان:

1. **سەرچاوە عربیەکان :**
2. دروان، رودني (1985) أساسيات القياس التقويم في التدريس العلوم، ترجمة (محمد سعد صابريني، وآخرون)، دار الأمل -الأردن.
3. (طبرة) 2010 العزي، احلام مهدي عبدلله و اميرة مزهر حميد الدليمي، النزاهة الاخلاقية و علاقتها وبالاتزان الانفعالي لدى مدرسي المرحلة الاعدادية،المديرية العامة التربية ديالى ـ معهد الفنون الجميلة للبنات/ منشورة.مجلة ديالى
4. . الجباري، محمد محيي الدين صادق ،2000، دراسة مقارنة في الخصائص السيكومترية بين طريقتي ثرستون و ليكرت في بناء مقاييس الاتجاهات، اطروحة دكتورا غير منشورة، جامعة بغداد،كلية التربية -ابن رشد.
5. . عودة، أحمد 1999،القياس و التقويم في العملية التدريسية، الاصدار الثالث، دار الأمل للنشر و التوزيع، إربد ـ الأردن.
6. . عيسوي، عبدالرحمن محمد1999، القياس و التجريب في علم النفس و التربية، دار المعرفة الجامعية القاهرة.
7. .أبو حطب، فؤاد وآخرون1987، التقويم النفسي، الطبعة الثالثة ،مكتبة الانجلو المصرية القاهرة
8. جاسم ،نداء، جمال،(2019) تطور النزاهة الاخلاقية لدى الراشدين و كبار السن،قسم علم النفس ـ كلية الاداب ـ الجامعة المستنصرية منشورة مجلة آداب المستنصرية
9. حسين ، سروه جعفر،(2017) قياس الوعى بالذات لدى الشباب الجامعي في محافظة أربيل (بناء وتطبيق)و جامعة صلاح الدين كلية التربية ،رسالة ماجستير غير منشورة
10. الدويك عبدالغفار عفيفي ،(2013) الأساليب الحديثة المستخدمة في المؤسسات التعليمية في حماية ،النزاهة ومكافحة الفساد،دارة التخطيط وتطوير المناهج وكالة الجامعة للشؤن الأكاديمية
11. الذهبي، دلال جاسم عبدالرضا،(2018) التعريف على خصائص معلمة الرياض وإدارتها للصف من وجهة نظر مديرة الروضة، ، مجلة الفنون والادب و علوم الانساني ولاجتماعي، العدد25 محافظة بغداد وزارة التربية العراقية
12. الشجيرى،ياسر خلف، والدكتور حيدر عبدالكريم الزهيري (2022) ، اتجاهات حديثة في القياس التقويم النفسي والتربوي،،الطبعة الاول مكتبة المجتمع العربي للنشر والتوزيع،عمان
13. عبدالحميد محمد جاسم (2018) ،القياس النفسي ،مطبوعة بيدغوجية ،جامعة محمد البشير الإبراهيمي ـ برج بوعريج كلية العلوم الاجتماعية والإنسانية.غير منشورة
14. عبدالرحمن ،سعد ،1983،القياس النفسي (النظرية التطبيق)، الطبعة الاولى، دار العلم الملايين، بيروت.
15. علام صلاح الدين محمود (2000) ،القياس والتقويم التربوي والنفسى،أساسياتة وتطبيقاته و توجهاته المعاصرة،كلية التربية ،جامعة الأزهر ،الطبعة الأول
16. العمراني عبد الغني محمد أسماعيل (2013) إدارة رياض الأطفال، الناشر دار الكتاب الجامعي ، ،الطبعة الأولى صنعا
17. عولا ،زبير شريف،(2015)، قياس الثقافة الأمنية لدى ضباط قوى الأمن الداخلي في اقليم كوردستان ـ العراق (بناء وتطبيق) غير منشورة اربيل

18. الغامدي ماجد بن سالم حميد (2017) النزاهة قيم وسلوك حقوق النشر محفوظه لشبكة الألوكة ـ قسم الكتب(www.alukah.net//https:) إذن طباعة وزارة الثقافة والإعلام

19. قادر ، ديمن على ، (2017) قياس التوجه نحو الحياة لدى المرأة في المجتمع الكوردي(بناء و تطبيق) جامعة صلاح الدين رسالة ماجستير غير منشورة. اربيل

20. محمد، لينا جمال(2018) الإدارة والإشراف التربوي في رياض الأطفال، ، دار أبن التفسير النشر والتوزيع الطبعة الأول، عمان 5. الغريري والآخرون(2013) ،رياض الطفال ،فلسفتها اهدافها مناهجها برامجها نظمها نشأتها التاريخية ،العراق ،بغداد،شارع المتنبي،دارالمرتضى

21. مخائيل ،إمطانيوس نايف (2016) بناء الاختبار و المقاييس النفسية و التربوية وتقنيتها , عمان دار الإعصار العلمي للنشر و التوزيع.

22. مصطفي، عفاف عثمان عثمان(2014) ، إستراتيجيات التدريس الفعال، الطبعة الأولى ، الناشر دار الوفاء لدنيا الطباعة والنشر.الإسكندرية.

23. منظومة سلوك والنزاهة وسيلة المكافحة الفساد2017 ،منتدى الاستراتيجيات الأردني،تموز

24. النبهان ، موسى(2004) . أساسيات القياس في العلوم السلوكية ، الطبعة الأولى ، دار الشروق عمان ـــ الأردن

25. النجار-أ، نبيل جمعية صالح 2010،القياس والتقويم -منظور تطبيقي مع تطبيقات برمجة SPSS ، الطبعة الأولى، دار الحامد للنشر والتوزيع ،عمان -الأردن.

26. هلال،هبة حمد حسن، (2021) النزاهة الأخلاقية وعلاقتها بالانحياز المعرفي لدى طلبة جامعة الموصل ،رسالة ماجستير العلوم التربوية والنفسية/ علم النفس التربوي، غير منشورة. موصل

27. وناس، زهراء علي(2019) النزاهة الاخلاقية لدى طالبات كلية التربية للبنات،

سەرچاوە بیانیەكان

28. . Olson, M .Leanne(1998): The Assessment of Moral Integrity Among Adolescents And Abuts unpublished doctoral dissertation University of 9 Wisconsin , Madison

29. . Transparency International Australia (2001) Australia National Integrity Systems Assessment (Queensland Handbook)

30. . Anastasi, Anne & Urbina, Susana .1997 ,psychological Testing ed. New York, Prentice – Hall ,Inc.

31. . The British Psychological Society (2021), code of Ethics and Conduct. https://www.bps.org .uk/

32. .Ebel ,R. L (1972) Essentials Of Educational Measurement .New Jersey, Engle Wood Cliffs Preotic -Hall.

33. .The Stanford Encyclopedia of Philosophy organize scholars from around the world in philosophy and related disciplines to create and maintain an up to date reference work.

34. Carter Stephen L. (1996) The insufficiency Of honesty. Atlantic Monthly, feb,p.74-76.

35. Shaw ,M.E.(1967). Scales for the measurement of attuited .New York, MC Graw -Hill.

مقياس النزاهة الأخلاقية لدى معلمات رياض الاطفال في أقليم كوردستان- العراق (بناء التطبيق)

كوردستان عزيز سليمان
كلية التربية الاساسية، قسم رياض الاطفال، جامعة صلاح الدين-اربيل
kurdistan.sulaiman@su.edu.krd

سلوى احمد امين
كلية التربية الاساسية، قسم رياض الاطفال، جامعة صلاح الدين-اربيل
Salwa.ameen@su.edu.krd

ملخص

يهدف البحث الحالي الى: بناء مقياس النزاهة الاخلاقية لدى معلمات رياض الاطفال في اقليم كوردستان العراق، فقد تم تطبيق المقياس النزاهة الاخلاقية للتعرف على مستويات النزاهة الاخلاقية لدى معلمات رياض الاطفال اقليم كوردستان. استخدمت الباحثتان المنهج الوصفي لملائمته لطبيعة البحث، وتم تحديد مجتمع البحث من معلمات رياض الاطفال في اقليم كوردستان للسنة الدراسية (2021- 2022). وتحقيقا لأهداف البحث الحالي، قامت الباحثتان ببناء مقياس النزاهة الاخلاقية ، ولهذا الغرض تم اختيار عينة البناء (التحليل الاحصائي) من المجتمع الأصلي بنسبة 20% ، اذ بلغت عينة البناء (409) معلمة . حيث اختيرت باسلوب العشوائية الطبقية، وبعد تتطبيق إجراءات بناء المقياس، قامت الباحثتان ببناء مقياس لقياس النزاهة الاخلاقية متكونة من (69) فقرة على شكل عبارات تقريرية، موزعة على (5) مجال والتي تضمنت كل من: التمييز الاخلاقية : (13، فقرة)، السلوك الثابت (14، فقرة)، التبرير العام : (13، فقرة)، التعاطف و الاحترام (15، فقرة)، التوافق الاجتماعي (14، فقرات)، ويتكون من (5) خمسة بدائل للإجابة، والتى وقد تم استخراج الخصائص السيكومترية المناسبة الفقرات المقياس والتي تضمنت كل من : (القوة التميزيية الصدق الفقرة والثبات الفقرة)، واستخراج الخصائص السيكومترية للمقياس والتي تضمنت كل من : (الصدق الظاهري والصدق البناء)، والثبات: (طريقة اعادة الاختبار ومعادلة الفا كرونباخ)، و لتطبيق المقياس بصغته النهائية، قامت الباحثتان باختيار العينة التطبيق من المجتمع الأصلي بنسبة (15%)، اذ بلغت عددها (742)معلمة ، حيث أختيرت باسلوب العشوائية الطبقية، وبالاعتماد على برنامج (PSPP) (الحقيبة الاحصائية للعلوم الاجتماعية) لتحليل البيانات، تم توصلت البحث الحالي الى اهم النتائج على وفق أهداف البحث كما يأتي: بناء المقياس النزاهة الاخلاقية لدى معلمات رياض الاطفال في أقليم كوردستان العراق-مؤلف من (69) فقرة على شكل عبارات تقريرية ذات خصائص سيكومترية مناسبة، وان معلمات رياض الاطفال في أقليم كوردستان العراق يتحلون النزاهة الاخلاقية بشكل عام وبمستوى مرتفع، وفي الختام و في ضوء نتائج البحث توصلت الباحثتان الى بعض التوصيات و المقترحات.

الكلمات المفتاحية: قياس، النزاهة الاخلاقية ، معلمة رياض الأطفال.

a scale Moral integrity the teacher kindergarten of the Kurdistan Region of Iraq (Constructing and applying)

Salwa Ahmad Ameen
College of Basic Education, Kindergarten Department,
Salaheddin University-Erbil
Salwa.ameen@su.edu.krd

Kurdistan Azeez Selman
College of Basic Education, Kindergarten Department,
Salaheddin University-Erbil
kurdistan.sulaiman@su.edu.krd

Abstract

This research aimed to the following objectives: Constructing a scale Moral integrity the teacher kindergarten of the Kurdistan Region of Iraq and applying the scale of mental Moral integrity the teacher kindergarten of the Kurdistan Region of Iraq Where the researcher used the descriptive method for its suitability to the nature of the research, and the Research Population includes the students of the kindergarten department in the universities of Kurdistan Region for the academic year (2021-2022) in the morning study. In order to achieve the objectives of the current research, the researcher built a measure of mental toughness, and for this purpose, the construction sample (statistical analysis) was selected from the original Population by 15%, as the construction sample amounted to (409) teacher. Where it was chosen by stratified random method, and after conducting the scale building procedures, the researcher built a scale to measure mental toughness consisting of (69) self-reporting items, distributed over (5) components, which included each of: Moral Discernment: (13, items), Consistent Behavior (14, items), Public Justification: (13, items), Empathy Respect (15, items), Social Compatibility (14, items), and it consists of (5) five answer alternatives, which extracted the appropriate psychometric properties of the scale items, which included: (discriminatory power, validity item, and reliability item), and the psychometric properties of the scale were extracted, which included: (face validity and constrict validity), and reliability: (The method of re-testing and the alpha-Cronbach equation), and to apply the scale in its final form, the researcher chose the applied sample from the original Population at a rate of (10%), as its number was (274) teacher, which were chosen by the stratified random method, by depending on Statistical Package of Social Sciences (SPSS) to analyze the data, the current research reached the most important results according to The objectives of the research included the following: Constructing a scale Moral integrity the teacher kindergarten of the Kurdistan Region of Iraq which consists of (69) self-reporting items and is characterized by proper psychometric properties, And the teacher kindergarten of the Kurdistan Region of Iraq are characterized by mental toughness in general and at a high level, and in conclusion and in light of the results of the research, the researcher reached some recommendations and suggestions.

Keywords: measurement, Moral integrity, teacher kindergarten.